

Núm. 848

AGOST 2003

4 €

MUNTANYA

COL·LECCIÓ

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

ULLDETER

EXCURSIONS I TRAVESSIES DES DEL REFUGI

JOSEP NUET I BADIA

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

Entitat declarada d'utilitat pública

Redacció, administració i publicitat:
Paradís, 10 pral. E-08002 Barcelona,
tel. 93-315 23 11, fax 93-315 14 08,
adreça electrònica: cec@cec-centre.org
web: www.cec-centre.org

Director: Josep Nuet i Badia,
adreça electrònica: nuet@arrakis.es
Secretari: Joaquim Bordons
Consell de redacció: Francesc
Beato, Joaquim Bordons, Francesc X.
Gregori, Josep M. Panareda, Miquel
Rafa, Josep M. Sala
Corrector lingüístic:
Eulàlia Nuet i Badia
Cartògraf i dibuixant:
Armand Ballart
Dissenyador i maquetador:
Josep Nuet i Badia
Publicitat: Adolf Garcia, Exclusives
Publicitàries, tel. i fax. 93-237 95 01,
adreça electrònica: adolfgar@jazzfree.com
Fotomecànica: Sorrosal, SA.
Impressió: IMGESA, Alarcón, 138.
08930 Sant Adrià de Besòs

Dipòsit legal: B. 545 - 1958
ISSN: 0212 - 2111

Preu d'aquest exemplar: 4 euros (IVA inclòs)
Preu de la subscripció anual: 22 euros
(IVA inclòs) (sis exemplars).
A l'estranger: 32 euros
Comanda de números endarrerits a la
redacció de la revista.
La revista MUNTANYA és membre de

A.P.P.E.C
ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALA

Els articles publicats a MUNTANYA expressen l'opinió dels seus autors.
La revista MUNTANYA, editada pel Centre Excursionista de Catalunya es publica sense cap finalitat lucrativa.
El *Copyright* dels articles, tant de la part literària com de les il·lustracions, és propietat dels autors respectius. Per tant, és absolutament prohibit la reproducció total o parcial, per qualsevol sistema, dels articles de la revista MUNTANYA sense permís escrit dels propietaris del *copyright*.

Any CXXVII, Vol. 107, Núm. 848, agost 2003

Portada: El nou cremallera de Montserrat passant pel pont del Centenari amb Montserrat, al fons.

Foto: Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya (FGC).

Editorial: Els refugis del Centre Excursionista de Catalunya 134

Parlament de la diada de Sant Jordi 2003,
per Enric Nosàs i Sisquella 135

El Canigó i els catalans,
per Joan Becat i Rajaut 136

Massís de l'Adamello (Valtellina, Itàlia),
per Josep M. Sala i Albareda 143

Dossier: El cremallera de Montserrat,
El primer cremallera de Montserrat (1892-1957),
per Josep Nuet i Badia 148

Records del vell cremallera de Montserrat,
per Jordi Solà i Franquesa 152

El nou cremallera de Montserrat,
per Josep Nuet i Badia 154

Els camins per a pujar de Monistrol a Montserrat,
per Josep Nuet i Badia 159

UNICA 2003. 66 Certamen estatal de Cinema i Vídeo
no professional,
per Albert Beorlegui i Tous 163

La tuca Blanca de Paderna (massís de la Maladeta),
per Josep de Tera i Camins 168

Maestrat, un oasi d'escalades. Nous sectors als voltans
de Ladrúnán, per Armand Ballart 172

Notícies, llibres & mapes 175

Normes de publicació de MUNTANYA

Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista MUNTANYA han de tenir present el següent:

Els articles cal que siguin inèdits i escrits correctament en català, en suport magnètic (disquet) amb indicació del programa i versió o en el seu defecte a màquina. Se'n presentarà una còpia en paper a doble espai en fulls de mida DIN A4, deixant uns marges d'un parell de centímetres.

Els articles, d'un màxim de sis fulls, negociables, aniran encapçalats pel títol que l'autor proposa i portaran a continuació el nom dels autors. No portaran notes a peu de pàgina. Els peus de les il·lustracions i el nom de l'autor aniran escrits en un full a part, precedits

d'un número que es repetirà a la fotografia o dibuix corresponent.

Per a facilitar la correcció dels originals, no utilitzeu el subratllat en els textos que vulgueu publicar. Tampoc no utilitzeu codificacions ni lletres diferents en els arxius informàtics.

Els mapes, dibuixos i gràfics haurien de ser dibuixats correctament amb tinta xinesa sobre paper blanc, també els podeu aportar en format digital (disquet), preferiblement fets en Corel Draw o Illustrator.

Les fotografies, en nombre de sis a dotze per article, en diapositives, còpies de paper color o blanc i negre brillant, cal que siguin ben exposades i amb bona definició, que tinguin contrast, però que no siguin excessivament fosques.

Els refugis del Centre Excursionista de Catalunya

Feia temps que a la revista no hi havia cap referència al capítol, tan important, dels nostres equipaments de muntanya. És obligat, per tant, posar al dia la informació que correspon a cadascun dels immobles bastits a muntanya propietat del Centre, a fi que es valori, en el grau que correspongui, l'esforç que suposa el manteniment i l'actualització d'aquests elements tan necessaris per a la pràctica de l'excursionisme d'altura, de l'esquí de muntanya i de l'escalada.

Cal dir d'entrada que, tot just ara, des dels organismes institucionals de Catalunya es comença a reconèixer que els refugis de muntanya són equipaments esportius. Els actuals dirigents de l'esport català comencen a veure els refugis de muntanya com una xarxa d'equipaments bàsica per als esports de muntanya, obviat no considerada en etapes anteriors. Això pot suposar que, tot i les justes pressupostàries i amb el permís de les prioritats federatives, el Centre accedeixi (i de fet ja comença a ser així) a ajuts públics per als seus refugis.

És indiscutible el rol històric que ha jugat el Centre Excursionista de Catalunya en la construcció de la xarxa de refugis que fan dels Pirineus un àmbit ben resolt pel que fa a etapes de camí o d'accés. I també és indiscutible l'esforç privat (dels socis amb les seves quotes), pel que fa als equipaments propietat del Centre, que ha suposat mantenir uns equipaments que han donat i donen un servei de gran valor a tots els practicants dels esports de muntanya. Dit això, també és de justícia assenyalar les aportacions importants, de tot ordre, que han fet els guardes dels nostres refugis i xalets. Són homes i dones que han escollit vocacionalment aquesta feina, per la seva vinculació

amb les muntanyes i amb el Centre, i són també amics i companys nostres que fan que ens trobem a casa quan compartim les estades amb ells.

La situació de cada un dels refugis és la següent:

Al refugi d'**Ulldeter**, tot i tenir pendents de programació actualitzacions necessàries però no essencials, està en perfectes condicions.

Al **Josep M. Blanch**, aquest estiu s'executarà la segona fase de la remodelació (tan necessària), que inclou la cuina nova, l'habitatge del guarda, els serveis sanitaris, la depuració d'aigües i l'ampliació de la capacitat. Restarà per a l'estiu del 2004 l'aixecament de la planta superior, per a assolir la capacitat definitiva.

A **Amitges** tenim pendent el tema de la depuració de les aigües residuals i hi calen actualitzacions no essencials però necessàries; a part d'això, el refugi està en perfectes condicions.

Al **Ventosa i Calvell**, també en perfectes condicions, hi tenim pendents actualitzacions necessàries, part de les quals es realitzaran abans d'un any.

A la **Renclusa**, encara tenim pendent d'execució la quarta fase de remodelació, que afecta l'edifici antic i les mansardes (només s'utilitza l'edifici nou amb una capacitat reduïda com a conseqüència de la provisionalitat). És l'equipament amb més problemes actualment, però també és el que rep l'actuació més important. Fent una previsió prudent, esperem tenir el refugi totalment enllestit l'estiu del 2005.

A **Siurana**, al refugi **Ciríac Bonet**, s'hi han fet millores importants (cuina, habitatge del guarda, porta d'emergència, sanitaris, etc.) i tornem a tenir aquest refugi tan estimat en perfectes condicions.

Quant als xalets del Centre, a la

Molina hem reconstruït l'annex, que estava força malmès (tant de parets com de coberta), i ara cal definir-ne els usos i posar en marxa la remodelació interior. Cal comptar amb un any i escaig per a veure-ho enllestit.

I, finalment, a **Salardú**, al xalet **Juli Soler Santaló**, s'hi estan fent en aquest moment tres actuacions poc espectaculars però molt importants: la renovació de la calefacció, les eixides d'emergència i el condicionament de l'habitatge del guarda.

Quan surtin aquestes ratlles, molts dels nostres socis i amics estaran trescant per la muntanya i possiblement utilitzant els refugis dels Pirineus. És un bon moment per a avaluar l'esforç que es fa, des de tots els nivells (Centre, Federacions, institucions) per a mantenir en bon ús i per a actualitzar aquesta xarxa d'edificacions i instal·lacions tan necessària, i també per a trencar una llança en favor de la compatibilitat dels refugis de muntanya amb la protecció dels espais naturals, posició, aquesta, bastant allunyada de la radicalitat de certes actituds, respectables, que qüestionen la mateixa existència dels refugis, i que desitjaríem que s'anessin acostant a la visió que es té d'aquest tema en països amb una tradició alpinística més dilatada que la nostra.

A l'editorial de juny es va produir un lapsus i una omisió.

L'expedició del 1985 tenia el nom oficial «Expedició Caixa de Barcelona a l'Everest».

L'omissió que ara reparem va ser no fer referència de les tres expedicions comandades per **Lluís Belví** i del Rio, els anys 1982, 1988 i 1993.

Parlament de la diada de Sant Jordi 2003

Enric Nosàs i Sisquella

Amb aquestes paraules, el president del Centre, Enric Nosàs, va obrir l'acte de la diada de Sant Jordi, que se celebrà al Saló de Cent de la casa de la ciutat.

Excel·lentíssim Sr. Albert Batlle, Dr. Joan Becat, senyors expresidents del Centre, membres de la Junta Directiva, sòcies i socis del Centre, amics.

Una vegada més és un goig per a mi donar les gràcies al Consistori de la ciutat, en nom del Centre Excursionista de Catalunya, per fer possible mantenir el costum de celebrar aquest acte entranyable en el Saló de Cent, que la ciutat ens deixa.

La celebració de Sant Jordi és una diada excepcional per a tots els catalans i també i molt especialment per a la nostra entitat. És una festa que s'ha conservat fresca amb el pas dels anys, i que per a nosaltres representa l'ocasió de trobar-nos en aquest àmbit solemne, digne de la jornada, i poder retre el nostre homenatge a les persones que han mantingut durant vint-i-cinc i cinquanta anys la seva fidelitat a la nostra institució.

Avui, en aquest clima de celebració propiciat pel cavaller sant Jordi, patró de Catalunya, podem donar-nos uns moments de reflexió, no fos que, envoltats com estem per aquest ambient especial del dia d'avui, o submergits en el quefer diari, deixéssim de dir el que sentim davant d'uns esdeveniments que assenyalen, probablement, l'orientació del curs de la Història, amb majúscules.

O, de la mateixa manera, no fos que ens oblidéssim d'una efemèride tan important com el cinquan-

tè aniversari de la primera ascensió a l'Everest, realitzada el 29 de maig de 1953 per Sir Edmund Hillary i el xerpa Tensing. Les vivències dels que aleshores teníem cinquanta anys menys que avui, són difícils d'esborrar: des de l'ascensió al primer vuit mil, l'Annapurna, tres anys abans (i que el Centre celebrà portant a Barcelona Maurice Herzog), fins a l'ajut simbòlic de la nostra entitat a l'expedició britànica que coronà el cim del món. L'empremta d'aquelles gestes en els alpinistes del Centre es féu palesa en les dues expedicions del Centre a l'Everest, la segona de les quals, dirigida pel nostre expresident Conrad Blanch, assolí el cim.

Quant al primer tema referit, heu de permetre'm que també m'hi aturi uns instants.

És difícil, donada la naturalesa plural i respectuosa del Centre Excursionista de Catalunya, caminar, ni que sigui dialècticament, pel fil de la carena dels moments que vivim sense caure en cap dels dos vessants, és a dir, sense comprometre la voluntat d'imparcialitat política expressada als nostres estatuts, però també sense ignorar allò que ens envolta i que forma part ja de la nostra vida personal i col·lectiva, i, per tant, forma part de l'entorn immediat de les entitats i, òbviament, del nostre Centre.

El rol del Centre en moments així és el rol que correspon a la societat civil catalana en general.

Entenc que és un privilegi per a una entitat com el Centre pertànyer a un mosaic institucional i social com el que Catalunya té, però també és una responsabilitat que cal assumir, sense defugir el manifestar tot allò que ajudi a consolidar el nostre projecte col·lectiu.

Per a plasmar aquesta actitud nostra en termes concrets, permeteu-me que us transmeti la percepció que tinc d'allò que són les actituds col·lectives dels segments socials que formen el Centre en tres dels àmbits de la situació rigorosament actual a què m'he referit a l'inici d'aquestes paraules.

En tots els ordres, la voluntat que el diàleg i l'entesa prevalguin absolutament davant de la força i la violència.

En l'àmbit de l'Estat espanyol, el ferm manteniment de l'exigència de respecte —en el sentit total— per a Catalunya i per als nostres drets.

En els espais catalans, la nostra preocupació per la manca d'unitat en la definició dels objectius dels quals han de treballar les nostres forces polítiques i institucionals.

Nosaltres, des del Centre Excursionista de Catalunya, des de la nostra feina concreta de cada dia, des de l'excursionisme, des de l'alpinisme, des de la cultura, seguirem treballant, com sempre hem fet, per reforçar i fer actius els corrents essencials que van inspirar els nostres fundadors i que configuren la nostra identitat present i futura.

Moltes gràcies per la seva atenció.

El Canigó i els catalans

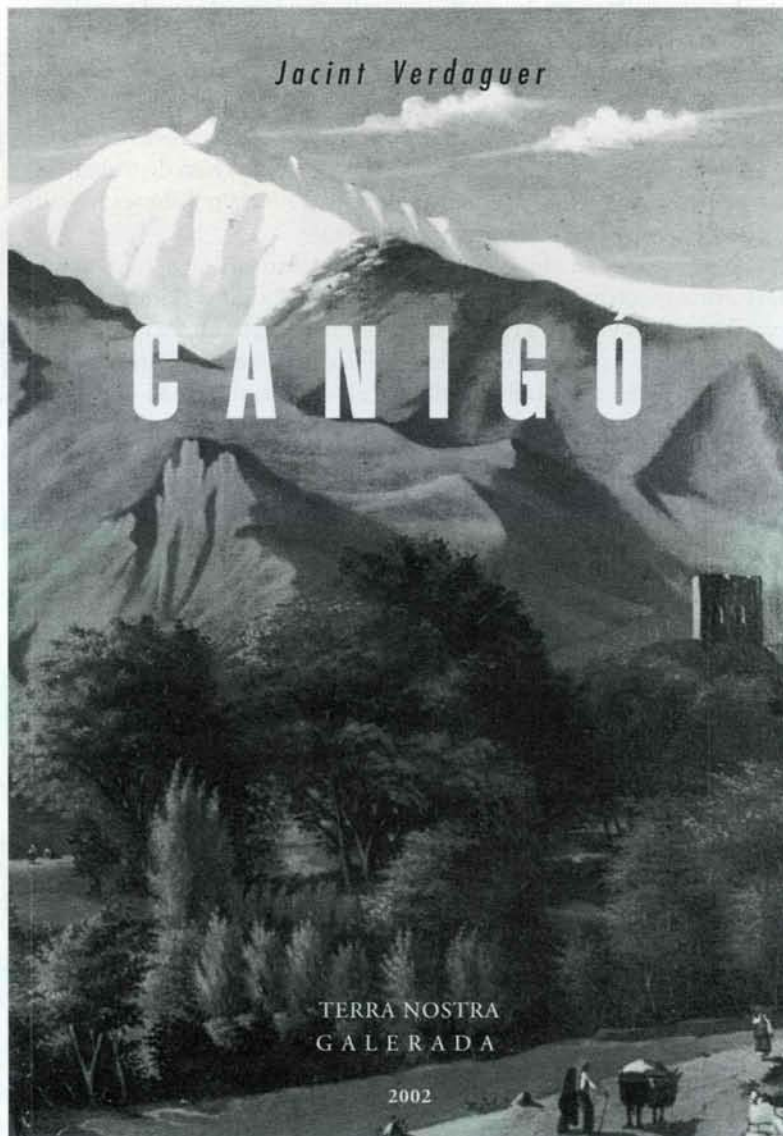
Joan Becat i Rajaut

Publiquem el text de la conferència que pronuncià Joan Becat i Rajaut, geògraf i catedràtic a la Universitat de Perpinyà, en la diada de Sant Jordi, que se celebrà al Saló de Cent de la casa de la ciutat.

Em permetreu primer de donar molt sincerament les gràcies al Centre Excursionista de Catalunya per convidar-me i a l'Ajuntament de Barcelona de rebre'ns dins aquesta sala del Consell de Cent, on batega el cor de la ciutat. És un gran honor per a mi. Quan l'amic Francesc

Beato, en nom de la Junta Directiva, em va demanar el tema de la dissertació, què podia ser, quan s'acabava de celebrar l'any Verdaguer, si no evocar el Canigó? Encara que fos només per la paraula o a través d'aquest mapa dels Països Catalans i Occitans que teniu

Portada del llibre *Canigó*, publicat per les editorials Terra Nostra i Galerada, el 2002, amb motiu de l'any Verdaguer.

aquí exposat, vaig triar d'aportar, enmig de tots nosaltres, la muntanya que uneix els catalans, esborrant per un moment les incongruències de la nostra història.

El Canigó és un dels nostres llocs mítics i, entre ells, és un dels llocs que procura una forta emoció. Però, personalment, no sento en tots les mateixes vibracions. Amb el Canigó, hi ha dos altres llocs especials per a mi, dues places: la plaça de Sant Jaume a Barcelona i una plaça de Perpinyà. Breument, em permetreu d'evocar-les primer.

La plaça de Sant Jaume a Barcelona

Us confesso que em corprèn una emoció especial cada vegada que vinc a la plaça de Sant Jaume, sigui quan passo pel centre de la ciutat o quan vaig al Centre Excursionista de Catalunya, a l'Ajuntament de Barcelona o al Palau de la Generalitat de Catalunya. Fa molts anys que hi vinc i hi he fet centenars de visites i, cada vegada com el primer dia, m'impregna el simbolisme del lloc.

No puc estar-me de pensar que, des del primer establiment d'un campament romà fins avui dia, roman aquí el punt central de la ciutat i, des de l'Edat Mitjana, el cor de Catalunya. De sempre hem tingut aquí les nostres institucions ciutadanes i generals, dins els edificis que elles havien construït i eixamplat. Aquesta permanència és exemplar.

Quants ajuntaments, quantes institucions, començant per les institucions de l'Estat francès i de l'Estat espanyol, són dins un vestit de segona mà i resideixen dins uns edificis manllevats –i de vegades usurpats– a d'altres institucions que van enderrocar o a particulars? O, com els nous rics, quantes institucions es van fer construir un palau nou, tot sovint imitat de l'antic i com més vistós millor?

Res d'això al voltant de la plaça de Sant Jaume. Aquí tot és autèntic i permanent. El lloc i els edificis transmeten un missatge molt fort al ciutadà i als catalans, entre altres raons per la seva presència i pel seu missatge tranquil·litzador de permanència històrica i de representació

pròpia. Si un dia s'eixampla l'autonomia de Catalunya, o si Catalunya es transforma en un estat federat, o si Catalunya entra amb pròpia veu com a estat membre de la Unió Europea, estic convençut que aquí es quedarà el punt central del poder municipal de la capital i el punt central del Govern de Catalunya. També estic convençut que ningú no tindrà mai el mal gust d'anar a allotjar les institucions més emblemàtiques als afores o a la perifèria.

Penseu que aquí mateix el primer general romà va plantar la tenda, a la vora de l'espai on podia reunir la tropa i pronunciar la seva arenga cívica. Quan el campament va ser ciutat, aquí hi havia el fòrum i els principals edificis públics. En dona testimoniatge el mateix Centre Excursionista de Catalunya, que conserva dins el pati de la seva seu les columnes del temple romà dedicat a l'emperador August. A l'Edat Mitjana, de banda i banda de la plaça actual, els mateixos estaments que ens representaven hi van construir la Casa de la Vila i el Palau de la Diputació del General, és a dir, la Generalitat. Avui dia encara hi són, i l'Ajuntament ens hi acull.

La plaça de la Llotja a Perpinyà

A Perpinyà hi ha un altre lloc semblant on noto sempre una forta emoció, diferent, però d'una mateixa essència. És quan passo per la plaça de la Llotja. Quan hi tornareu, mireu els tres edificis que s'hi adossen i formen un conjunt monumental de primer ordre. Simbolitzen els tres poders que feien de Perpinyà la segona ciutat de Catalunya, just després de Barcelona.

Cap al llevant hi ha l'esplèndida Llotja de Mar, el poder i el dinamisme econòmic, una de les quatre grans llotges catalanes, amb Palma, València i Barcelona. Al centre, tenim la Casa de la Vila, que els cònsols de Perpinyà i, després, l'ajuntament van construir, des del primer pòrtic fins a l'edifici actual. Sortint en relleu de la façana sempre s'hi veuen les tres mans de bronze que simbolitzen els tres estaments que eren representats al consell de la ciutat: la Mà menor, la Mà mitjana

Retrat de Justí Preprats (1828-1901). Jacint Verdaguer, a les comarques nordcatalanes tingué molts amics, però Justí Preprats fou l'amic fidel, amb el qual sempre hi poguer comptar. Il·lustració del llibre «Canigó» de Jacint Verdaguer de les editorials Terra Nostra i Galerada.

i la Mà major. El tercer, cap al ponent, és el Palau de la Diputació, és a dir, el Palau de la Generalitat a Perpinyà.

Han canviat molt les coses a la plaça de la Llotja de Perpinyà, si comparem amb la plaça de Sant Jaume de Barcelona. Si hi ha sempre l'ajuntament dins la Casa de la Vila iniciada quan, fa vuit segles, el 1197, Perpinyà va rebre la seva carta de les llibertats comunals de les mans del comte rei Pere I, avui la gòtica Llotja de Mar alberga un *fast-food* de la família dels Mac Donal's.

I la seu de la Generalitat a Perpinyà? Doncs els seus hostes successius reflecteixen a la perfecció les vicissituds de la història moderna i contemporània de Catalunya Nord després de la seva annexió al regne de França. Primer va albergar el Consell Sobirà del Rosselló, l'òrgan de gestió del país en nom del rei de França,

que sinistrament va col·laborar en la repressió de les revoltes catalanes del segle XVII. Va acollir després el Tribunal penal i, quan aquest es va transferir en un edifici neoclàssic a la plaça d'Aragó, va hostatjar finalment els serveis de la policia estatal. Per sort, recentment, el va poder comprar l'Ajuntament de Perpinyà.

Quan veig aquest palau de l'antiga Generalitat de Catalunya, somio que, per venda o locació, l'Ajuntament l'ofereix a la Generalitat actual per a instal·lar-hi la seva casa a Perpinyà, en lloc de la casa —per cert bonica, cèntrica i ben restaurada— que acaba de comprar en el nucli antic de la ciutat.

El Canigó mític

Suposo que serà una emoció semblant la que qualsevol de nosaltres

Retrat de mossèn Enric Boutignà (1839-1925), rector de Castell i de Vernet. Acol·li a casa seva Jacint Verdaguer i l'acompanya en alguna de les seves excursions pel Canigó. Al costat del retrat veiem la dedicatòria que Jacint Verdaguer va fer a mossèn Boutignà, en el llibre *Canigó*, en la qual traspuja l'enyorança per les comarques nord-catalanes del nostre poeta nacional.

*A mossèn Boutignà,
Rector del Vernet y de
Castell y de este terren que
anyora, son amich,
Jacint Verdaguer*

experimenta quan contempla el Canigó, i encara més quan hi puja. És una barreja d'emoció estètica —la bellesa i la majestat del paisatge, la dominació del seu entorn— i d'emoció que aporta tot el gruix dels records històrics, literaris i simbòlics que acumula la muntanya dels catalans.

Sembla que el Canigó va ser una muntanya mítica des de sempre. Joan Abelanet, especialista nord-català de prehistòria i de protohistòria, el primer director del museu de Talteüll, acostuma a fer remarcar que aquesta muntanya és envoltada d'una notable sèrie de dòlmens i llocs funeraris prehistòrics, tots disposats sobre replans, collades obertes o cims dolços de les muntanyes mitjanes, sempre amb vista i en direcció al pic del Canigó, com si ja aquestes civilitzacions atribuïssin a la majestuosa muntanya un valor especial, màgic i protector o, per dir-ho en paraules d'avui, un caràcter religiós.

També en donen testimoniatge les llegendes antigues sobre la creació mitològica del Canigó (vegeu la «Història del Canigó», el núm. 3 de la revista *Terra Nostra*, de 1971), segons les quals uns gegants es van revoltar contra Déu. Van apilonar muntanyes per pujar fins al cel i, reunits al cim del Canigó,

van desfermar tots els vents i tempestes, fins que Déu, suposo que probablement atabalat pel soroll, els petrificà dins la cresta dels Set Homes.

En el segle XIII, la crònica del monjo italià fra Salimbene (escrita entre 1283 i 1288, conservada a la Biblioteca Vaticana, publicada l'any 1857 i relatada l'any 1903 dins la *Revue d'Histoire et d'Archéologie du Roussillon* per l'arxivista de Perpinyà Pere Vidal) conta l'epopeia del seu contemporani, el nostre rei Pere II, que va voler pujar al cim del Canigó acompanyat de dos fidels cavallers. Aquests, és clar, es van desanimar davant una tempesta i només el rei va ser prou valent per arribar al cim, on, des d'allà, va tirar pedres dins un estany. En sortí un drac, que el rei matà abans de baixar i reconfortar els seus amics.

Jacint Verdaguer i la Catalunya Nord

Ara bé, per als catalans, el Canigó estarà per sempre lligat a la figura de Mossèn Jacint Verdaguer i al seu poema. És el popular i estimat Mossèn Cinto qui donarà a conèixer arreu i per a tots la muntanya sagrada i el Pirineu. L'endemà de l'any Verdaguer seria

probablement un pecat d'orgull recordar ara i aquí el nostre poeta nacional i la seva obra. Va suscitar molts estudis i edicions, entre els quals, si fos necessari citar-ne només uns, destacaria els del gironí Narcís Garolera.

Em permetreu, malgrat tot, de posar en relleu l'aportació de Catalunya Nord, a través d'una nova edició de *Canigó*, de la mà de Ramon Gual i Joan Maluquer, presentada durant la Universitat Catalana d'Estiu de Prada a l'agost del 2002 (edicions Terra Nostra i Galerada). El text restitueix l'obra completa de l'autor, ja que hi consten la dedicatòria i passatges oblidats en edicions posteriors (com una part de l'epíleg, *Els Dos Campanars*). El text es vol entenedor i adaptat als escolars nord-catalans i al gran públic, fuig dels arcaïsmes inútils i segueix les formes conegudes dels noms de llocs. És acompanyat d'un esplèndid i molt documentat i il·lustrat estudi de Ramon Gual sobre la relació íntima del poeta amb Catalunya Nord, a través dels seus viatges, de 1873 a 1901, i sobre els seus contactes constants tant amb la gent erudita com amb la gent del poble.

En efecte, Jacint Verdaguer va tenir relacions continuades amb molts nord-catalans, Antoni

Puiggarí, Pere Vidal, Josep Bonafont, Esteve Casepounce, i sobretot Justí Pepratx, entre molts altres, que li romandran sempre fidels, especialment en els últims anys dolorosos de la seva vida. «És ell [Justí Pepratx] —escriu Ramon Gual— que sostindrà el nostre poeta en els moments més difícils, que el defensarà, que organitzarà suscripcions, que li enviarà diners, que prendrà fet i causa per ell contra «els antics amics del Sud, els traïdors, aquells que l'abandonaven» —cal llegir la seva correspondència amb Narcís Oller, per exemple».

A més a més, la influència de Jacint Verdaguer sobre la Renaixença literària catalana a Catalunya Nord és decisiva, i les Festes de germanor de Banyuls de la Marenda, l'any 1883, marquen un abans i un després, car «provocarà la presa de consciència de la llur catalanitat a molts intel·lectuals» nord-catalans. Per a resumir aquesta relació molt especial, només cal retreure una frase de l'estudi de Ramon Gual: «Canigó és una mica (o molt) nostre, de la gent de Catalunya Nord. Jacint Verdaguer ens el dedicà amb el seu cèlebre "Als Catalans de França". A més l'imaginà, el somnià, el pensà, l'escriu, l'anuncià en terres nord-catalanes. Només cal llegir-ne la correspondència i els comentaris». Més lluny afegeix: «Cent anys després, Jacint Verdaguer és encara ben viu per aquestes terres on tothom li guarda una simpatia particular».

Us recomani les il·lustracions i fotografies originals d'aquesta edició, i entre elles dos documents emocionants.

El primer és la reproducció de la primera pàgina de l'exemplar que Jacint Verdaguer va oferir a mossèn Boutignà, amb aquesta dedicatòria: «A Mossèn Boutinyà, Rector del Vernet y de Castell y estas terres que anyora, son amich, Jacinto Verdaguer». Encara avui dia la seva família ho conserva preciosament i guarda molt fresc el record de Mossèn Cinto, transmès de generació en generació.

El segon és la fotografia actual de l'habitació de la casa de Miquel Cases, de can Gallardó de Castell, on Mossèn Cinto es va hostatjar el 1895. Els seus descendents l'han conservada com era, amb el mobi-

liari de l'època i, aquí també, el record del poeta queda molt present dins la memòria de la gent. Verdaguer escriví en les seves notes, citades per Ramon Gual: «Passe la gran part del dia tot sol, perdut en las ruïnes de S. Martí y pels boscos de voltant. Visch en una casa de pagès, a l'antiga catalana, que m déixan llaurar en tot pel meu coll. Aquí he retrobat la soledat, la companya de ma vida, que cerco en va a

Barcelona, sense la qual só un peix fora de l'aigua». Per cert, és el nét d'en Miquel, Joan Nadal Cases, un home ja gran que coneix tota la muntanya, que em va ajudar per la correcció dels noms de lloc de Castell, de la vall del Cadí i del Canigó.

El temible Canigó

Ara bé, tant si no més que ho podia imaginar Mossèn Cinto, el

El campanar romànic de Sant Miquel de Cuixà.

El cim de la pica del Canigó o de Balaig, segons un gravat de Jean-Marie Áuguste Jugelet. Cal observar la creu del capdamunt de l'orri que Verdaguer tingué molt present en escriure el poema Canigó. El cant dotzè el titulà: «La Creu del Canigó».

La creu del Canigó tal com és ara.

Canigó pot ser una muntanya terrible. El massís deté sempre el record de l'aiguat més potent i més devastador que s'hagi registrat a Europa des del segle XIX, és a dir, des que es conserven dades registrades. És «l'aiguat d'en 40», com se'l designa a Catalunya Nord, com si fos un personatge ja mitificat. A l'octubre del 1940 va destruir centenars de cases i s'emportà centenars de vides.

La conseqüència va ser fulgurant. A la postguerra, l'administració estatal dels boscos va comprar de bé a bé o expropià per força tot el massís, amb el pretext d'endegar grans treballs i repoblacions forestals. Aquest servei públic ho podia fer deixant la propietat als municipis o als particulars, però l'ocasió li va semblar massa bona per a fer fora el màxim de ramaders i de bestiar i controlar directament la muntanya i els seus recursos. Per tant, des d'aleshores, la muntanya sagrada dels catalans pertany tota a l'Estat francès, del fort de Prats de Molló fins a les primeres cases de Vernet.

Ens pot doldre, i ho vaig criticar tot sovint. Però en certes ocasions es va revelar profitós, especialment quan l'ONF, l'Oficina Nacional dels Boscos, va protegir el massís i prohibí que uns alcaldes dels pobles del voltant fessin uns telefèrics o tele-

cabines fins a dalt, per especulacions turístiques o per afany de guanyar uns quants vots a les properes eleccions. Uns grups nord-catalans de defensors del Canigó van ser valents i, contra corrent de l'opinió pública, s'hi van oposar. Avui dia el massís queda protegit. Paradoxa del Canigó: muntanya amenaçada per catalans, muntanya defensada per altres catalans, muntanya salvada per l'Estat francès.

El Canigó, Prada i els Països Catalans

Catalunya va néixer al peu del Canigó, i avui dia aquest espai pren nous valors, com si tingués vocació de recrear sempre un lligam entre els catalans.

Pompeu Fabra va residir a Prada, hi va morir i encara descansa al petit cementiri de Prada, a la primera falda de la muntanya. Pau Casals hi ha deixat la seva petjada i un festival que el recorda. Des de fa trenta-quatre anys la gent dels Països Catalans es retroba a la Universitat Catalana d'Estiu. Avui l'UCE tira endavant un projecte de centre d'estudis amb residència per a joves de l'àrea catalana, a la Granja de Sant Miquel de Cuixà.

Em cal mencionar també, encara que només de passada, la simbologia cristiana i sobretot pagana dels focs de Sant Joan, que s'encenen amb la flama del Canigó, una flama que realment en baixa cada any per a ser conservada al museu de la Casa Pairal del Castellet de Perpinyà. És la flama d'aquesta llàntia que es reparteix en vigílies de Sant Joan per a viatjar cap a tots els cantons dels Països Catalans, i que torna a pujar per encendre la primera de les fogueres, al pic mateix del Canigó. És, de veritat i físicament, la divisió i la multiplicació de la mateixa flama, que mai no s'apaga, i l'esplèndid símbol de germanor i de poble que, materialment, es transmet i ens il·lumina, arreu dels Països Catalans.

Els mapes i la taula d'orientació del Canigó

Vull acabar per un fet actual, la correcció dels mapes de l'IGN, l'Ins-

titut Geogràfic Nacional francès. Des de l'any 1986, a cada edició i remodelació dels mapes a escala 1:25.000, amb el seu acord, li enviem la grafia catalana correcta de tots els topònims, amb uns quants noms afegits, que s'integren en la nova edició.

Potser a poc a poc, però inexorablement, la correcció dels mapes progressa. Dels nou mapes de Catalunya Nord en tenim ja sis de

corregits, un setè està en procés d'edició. Només en falten dos: el de Prada i el que serà l'últim, el full del massís del Canigó. Atzar de la programació i nou simbolisme: es coronaran els vint anys de la catalanització dels mapes per la nostra muntanya mítica. Serà l'ocasió d'una exposició, on sereu convidats.

Ara bé, ja uns quants organismes s'hi anticipen. La mateixa ONF i els

El monestir de Sant Martí del Canigó.

**El Canigó,
segons un
gravat de
Jaubert de
Passà de l'any
1818.**

ajuntaments del Canigó estan editant un mapa turístic del massís amb una grafia catalana correcta dels noms de lloc.

També, avui dia, té noms catalans la taula d'orientació del Canigó. L'antiga, amb grafies errònies o afrancesades, va ser trencada i tirada avall per uns brètols, potser filològicament benintencionats. La nova es va fer a iniciativa del Consell General del Pirineu Oriental i del seu president, Cristià Bourquin, i de Guiu Cassoly, el batlle dels Masos. Fou inaugurada el dia de Sant Joan del 2001.

Com és el seu ofici, la taula indica les muntanyes, els pobles i les valls que es veuen des de la pica, però també indica la direcció de ciutats més llunyanes, triades pel comitè de preparació (el Consell General, alcaldes, universitaris, un cartògraf —Joan Pere Gensana, el mateix que ha dibuixat el mapa dels Països Catalans i Occitans— i les entitats excursionistes nord-catalanes, especialment Antoni Glory): hi trobem Tolosa, Marsella (des d'on es pot veure a l'horitzó el Canigó certs dies de l'any quan es pon el sol) i Barcelona. Per tant, des del cim del Canigó, on serem dins la

nostra casa gran, sabrem on tenim la nostra casa petita i quotidiana i no serem perduts. Evidentment, hi hem marcat la posició dels quatre monestirs: Sant Martí del Canigó, Sant Miquel de Cuixà, Marcèvol i Serrabona.

El disseny és d'un artista ceramista nord-català, Miquel Freixinós, amb estètica lliure i colors mediterranis, és a dir, conceptualment i físicament molt lluny de les anònimes i fredes taules d'orientació que una moda ens imposa ara pertot arreu. Al cim del Canigó la taula és, doncs, doblement nostra, per la grafia catalana dels noms de lloc i per la personalitat del dibuix.

No tan sols la taula comporta dibuix de formes i noms, sinó també, incrustats dins el seu suport de pedra, dos fragments de poemes d'autors catalans que recorden en permanència el valor de la nostra muntanya i la nostra visió del món.

El primer, actual, és una estrofa d'una cançó de Lluís Llach (per cert, una altra composició seva, «L'estaca», és avui dia l'himne de la USAP, l'equip de rugbi de Perpinyà).

*Venim del nord
venim del sud*

*de terra endins
de mar enllà
i no creiem en les fronteres...*

Hem pensat que aquest text encaixava amb el lloc, car evocava tant l'esperança d'un futur de llibertat com la nostra lluita constant contra les intoleràncies i a favor de la fraternitat entre les persones i els pobles, o —dit d'una altra manera— tot el que simbolitzen per a nosaltres les muntanyes i el nostre Canigó.

El segon text —és que podia ser d'una altra manera?— són cinc dels versos del poema *Canigó*, del nostre Mossèn Cinto:

*Lo que un segle bastí, l'altre ho
aterra,
mes resta sempre el monument de
Déu;
i la tempesta, el torb, l'odi i la
guerra
el Canigó no el tiraran a terra,
no esbrancaran l'altívol Pirineu.*

Per tant, simbòlicament, el Canigó ha tornat a ser del seu poble, els catalans.

Moltes gràcies.

Massís de l'Adamello (Valtellina, Itàlia)

Josep M. Sala i Albareda

El massís de l'Adamello i Presanella, cobert d'àmplies glaceres, es troba situat al sud de la carena alpina al nord del gran llac de Garda.

A primeres hores del matí hem arribat a Pinzolo, una petita població a uns quinze quilòmetres de Madona di Campiglio, i un dels punts per a accedir al massís de l'Adamello. Som quatre: la Marta Estrada, l'Ernest Gutiérrez, en Narcís Ametller i jo, tots ben disposats a treure el màxim profit de la sortida.

I per què l'Adamello?

Sempre m'han interessat aqueslles muntanyes que, situades un xic allunyades de l'eix principal, ofereixen un ampli panorama que permet, pausadament, intentar localitzar i situar els pics culminants de la llarga serralada sotmesa a la nostra observació.

El massís de l'Adamello i Presanella, extens conjunt muntanyós cobert d'àmplies glaceres, està situat al sud de la carena alpina que fa de frontera entre Itàlia i Àustria, i al nord del gran llac de Garda, veí, pel cantó de llevant, de les Dolomites de Brenta.

Tot això era més que suficient per a incitar-nos a fer-hi una visita. A més a més, oferia altres avantatges. Unes altituds màximes de 3.500 m i una dificultat alpina més aviat moderada. Dues condicions fetes a mida per a quan els anys ja comencen a pesar i les forces ja no són les de la joventut. A més, la possibilitat de complementar la sortida amb una escapada a les Dolomites de Brenta feia l'excursió notablement atractiva.

L'aproximació fins a Bedole

Comprem uns mapes per a complementar la informació recollida a casa i continuem fins al proper Carisolo, on deixem la carretera principal per endinsar-nos a la vall Gènova, que, en direcció a ponent i perpendicularment a la vall de Campiglio, s'endinsa al cor del massís. Són uns divuit quilòmetres, els últims per una pista de terra, que ens deixen a Bedole, a 1.641 m. Un espaiós pàrquing per als cotxes, un gran refugi del mateix nom i alguna altra construcció auxiliar.

De Bedole al refugi de la Lobbia Alta

Ens equipem i comença la llarga pujada que ens ha de dur al refugi de la Lobbia Alta, a 3.040 m.

El camí s'enfila sense contemplacions pel marge esquerre de la vall. Està ben senyalitzat, marcat amb el número 212 i porta el poètic nom de Sentiero della Pace. Més tard descobrirem el perquè d'aquest nom. Un magnífic bosc d'avets atempera la forta pujada que se suavitza en arribar a 2.200 m, quan el bosc s'acaba. El camí, ara en suau pujada, recorre a molta altura la vall per on baixen les aigües de les glaceres de l'Adamello. El panorama guanya en amplitud i podem contemplar els drets pendents per on s'escolaven, anys enrere, les esmentades glaceres, junt amb les de la Lobbia, que ara queden aturades per sobre de 2.700 m, així com alguns dels cims que les envolten. El temps es manté segur, amb un cel per on evolucionen nuvolades inofensives.

Fent camí arribem a un petit i sòlid edifici, antic refugi, on hi ha instal·lat el Centro Studi Adamello Julius Payer. Està dedicat a l'estudi dels elements naturals de la muntanya i, d'una manera especial, als fenòmens glacials, amb una interes-

Estanyols del camí del Mandrone.

Vedrelta de la Lobbia.

sant petita exposició a l'interior. La construcció havia estat un antic refugi construït pels austríacs l'any 1878, i porta el nom de Julius Payer en honor a l'alpinista i explorador austríac que fou el primer a pujar a l'Adamello. L'edifici recorda també els combats que hi hagué durant la guerra del 1914-1918 entre els austríacs i els italians, amb un petit cementiri que la natura, pietosa, ha dissimulat amb una atapeïda catifa d'herba, situat un xic ensota d'una imatge de la Madonna dell'Assumpta. Al llarg de la mateixa excursió veurem altres mostres del front de guerra que, per carenes, colls i glaceres, enfrontava uns homes que, amb l'excusa de salvar les respectives pàtries, eren enviats a combatre i morir d'una manera absurda en les altures salvatges de l'alta muntanya. El centre Julius Payer recorda els caiguts anònims de les dues bandes i per això el camí que hem seguit porta el nom de Camí de la Pau.

Seguint el camí i a curta distància s'alça un nou i gran refugi del CAI, el Citta di Trento, al Mandrone, a 2.449 m. Ens encreuem amb gent, els uns equipats per a l'alta muntanya, els altres, més lleugers, fent recorreguts de refugi

a refugi, pràctica habitual en aquestes terres. Animació, converses en veu alta que es barregen les unes amb les altres. Fem una petita pausa i, a la terrassa, contemplant el panorama i el camí que ens falta seguir, prenem unes begudes. Passa el temps i ens falten encara uns sis-cents metres de desnivell per arribar a terme.

Malgrat el nom del paratge, Mandrone, ens espolem la mandra i reprenem la marxa. Una petita plana amb alguns estanyols ens porta a les vores de l'estany Mandrone, que reflecteix un cel canviant de núvols blancs i foscos. Comença l'alta muntanya.

El camí s'enfila entre grans blocs de pedra de les antigues morrenes i, en arribar a 2.650 m, va a buscar la glacera, que aquí és bastant plana i de bon travessar. Sense deixar-la, remuntem la seva riba dreta deixant al centre una zona de grans esquerdes.

La tarda s'ha tornat grisa i, en algun moment, parracs de boira ens embolcallen. Són moments en què semblen flotar en el buit. Per sort, el camí, o el rastre, no ofereix dubte i la boira tampoc no dura. Ens cal seguir per sota els drets pendents que

baixen del cim de la Lobbia Alta i ara, per un terreny cobert de neu, ens acostem al coll del mateix nom i veiem, una mica per sobre seu, el refugi.

Cau la tarda, i, per sota la boira que mig tapa el cel, es filtra una llum rogenca que tenyeix d'un color irreal les extenses glaceres. La pujada es fa més dreta i s'endevinen, mig tapades per la neu, petites esquerdes. Una ampla franja fosca s'estén per una bona part del pendent que ens porta al coll. En passar-hi pel costat, veiem que es tracta de les restes d'una enorme filferrada que baixa del cim de la Lobbia i s'enfila cap a l'altre cantó del coll, que, segons el mapa, és la Cresta della Croce. Una mostra més del que pot fer la bestiesa humana quan, en defensa d'uns suposats drets sagrats, és capaç de semblants construccions fetes amb l'esforç d'uns homes enviats a aquelles altures per uns altres homes, pocs, que sobre un mapa es jugaven vides alienes. Deixem de pensar en l'horror d'aquella guerra i tinguem un pietós record pels qui allà dalt perderen la vida.

Un petit esforç més i som al Passo della Lobbia Alta. Un últim raig de sol, a l'altre cantó de la collada,

il·lumina, al fons, per sobre la plana glacera de la Lobbia, el cim del Crozon di Lares, i, per un camí de grans lloses, acabem d'arribar al refugi de la Lobbia Alta.

És una vella i gran construcció que serví de caserna durant la gran guerra, habilitada posteriorment, i d'una manera adequada, com a refugi. Nombroses fotografies recorden els fets d'aquella contesa i dels que hi participaren amb fets heroics, que, a la fi, de ben poc serviren. Ens assabentem que a la Cresta della Croce, tan propera, a 3.305 m, hi ha encara un gran canó pujat allí amb esforços sobrehumans. Ah, la pàtria!! El refugi està dedicat Ai Caduti de l'Adamello.

L'ascensió al pic de l'Adamello

Neix un nou dia, clar i net, les llums rasants fan ressaltar les suaus corbes de l'ampla glacera de l'Adamello, que haurem de seguir tot al llarg per a arribar al cim. Al peu del coll ens calcem els grampons i ens encordem. Davant nostre han sortit dues cordades, cosa que ens farà ben fàcil seguir la traça. El fred de la nit ha gelat la neu i caminar-hi per sobre es converteix en un exercici suau i relaxant. Un flanqueig i una petita baixada ens deixen a la gran plana de la glacera. El cel és d'un blau intens i el sol arrenca guspires de llum als cristalls de neu. Fem camí seguint el rastre dels que ens precedeixen, pujant suaument en direcció SW, cap a l'ample Passo del Adame.

L'ample riu de gel de la glacera de l'Adamello, una de les més extenses dels Alps estrictament italians, queda tancada per dues carenes orientades al NNE, una a ponent, que des del Corno Bianco corre cap al Monte Mandron, i l'altra a llevant, que, des del Monte Fumo, per una cresta amb petits alts i baixos, s'estira fins al cim de la Lobbia Alta. Els cims, d'altituds que ronden els 3.400 m, s'alcen per sobre els gels amb una amable superioritat exempta de la ferrenya imatge d'altres paratges alpins. Ens acostem al Passo del Adame, però el deixem a la nostra esquerra, flanquejant, en dreta pujada, el pendent inclinat que cau del Corno Bianco.

Superat aquest pas, entrem en la gran planúria del Pian di Neve i veiem, proper, el cim de l'Adamello. Blancs cúmuls fan ressaltar la blavor del cel i la foscor de les crestes retallades. Lentament, la neu ja no és tan sòlida; ens acostem al peu del cim. Deixem la glacera i comencem a enfilarnos per un terreny rocallós, mig cobert de neu, que demana una mica d'atenció. És l'únic punt de l'excursió que ens posa un mínim de dificultat, és la mica de pebre per a donar més gust a la menja. Sense problemes arribem al cim.

Al cim de l'Adamello, 3.539 m

És el goig de saber-nos dalt a 3.539 m i de contemplar un ampli panorama de muntanyes, entre les quals reconeixem velles amistats, com el Cevedaleo, i els més llunyans Alps de l'Oetzal que treuen el cap, al N, per sobre del massís veí de la Presanella. A ponent s'estiren muntanyes i més muntanyes, entre les quals ens sembla reconèixer el Bernina, i a llevant emergeixen les aspres puntes de les Dolomites de

La Prenatella des del cim de l'Adamello.

Brenta, la nostra propera fita, que atreuen les nostres mirades. Cap al sud, més enllà de les properes crespes despreses del cim, són les muntanyes que, perdent altura, van a morir a les calitjoses planes italianes. Al cim coincidim amb els que ens han precedit i amb altres grups que han pujat per diferents itineraris. A redós de la gran creu, aixecada en el punt més alt, fem una llarga parada. El dia és excel·lent i no tenim cap pressa. En qüestió d'horaris no som uns seguidors gaire estrictes de l'ortodòxia alpina.

Tothom ha marxat i el gran panorama i la pau del cim són per a nosaltres sols. Cadascú assaboreix aquesta meravella segons el seu sentir. Però el temps passa i hem de baixar del cim.

El descens

Amb precaució baixem pel dret pendent i aviat som a la glacera, que ara haurem de recórrer en sentit invers. La neu és ja una pasta i el caminar no té aquella alegria del matí. El sol brilla intens en un cel radiant i fa enyorar la fresca de les primeres hores del dia. Remuntem la pujada que al matí i de baixada fèiem alegrement i, flanquejant amb pas feixuc, arribem al refugi de la Lobbia

Alta. Allí ens retrobem amb l'Ernest, que ha volgut quedar-se a reposar, i, en la petita terrassa penjada sobre la glacera, uns refrescos ens entonen i ens fan alegre l'espera del sopar.

A poc a poc ha arribat l'hora foscant i en la penombra del capvespre s'han fos les últimes nuvolades i ha començat la nit.

Del refugi de la Lobbia Alta al refugi de Bedole

El nou dia ha portat un cel clar i la llum d'un sol primerenc. Per baixar del refugi hem escollit un itinerari diferent del de pujada, que ens permetrà arrodonir el coneixement d'aquestes muntanyes. Al coll de la Lobbia Alta ens acomiadem del refugi i trepitgem la glacera de la Lobbia amb el Crozon di Lares vigilant altiu al fons. A contrallum destaquen les puntes de la Presanella, que cauen, verticals, sobre la vall Genova. Aviat deixem la glacera i comencem un descens vertical per on, no fa gaires anys, es despenjava aquella. El camí o corriol, senyalitzat amb grosses fites, no és difícil de seguir i es perd altura ràpidament. Per a salvar uns redreçats graons de roca hi ha instal·lats alguns cables que faciliten l'operació. Cada cop

som més avall i els cims queden molt enlaire. Deixem enrere la graonada per on hem baixat i el camí, el Sentiero del Matarot, segons el mapa, ara ben marcat, comença a trobar vegetació, que, en arribar al fons de la vall, a la Malga Matarot Bassa (*malga* equival a la nostra borda), es converteix en un bonic bosc d'avets. Grups d'excursionistes o passejants s'encreuen amb nosaltres —*bon giorno!*— i ens indiquen que hem arribat a la civilització. Per una ampla pista de terra que voreja l'enjogassat i cabalós torrent, arribem al refugi de Bedole, on, impertèrrit, el cotxe ens espera. Amb un bon dinar celebrem l'èxit de l'excursió i fem vots perquè la propera etapa a les Dolomites de Brenta sigui igualment propícia.

Excursió feta els dies 10 al 12 d'agost del 2000.

Bibliografia

- Guida excursionistica del gruppo Adamello-Pesanezza*, de S. Battaini i F. Camerini. Nordpress Edizioni-Tamari Montagne Edizioni 1994.
- Adamello. Val di Fumo. Val Genova*. 1:25.000 Kompass Carta Turistica núm. 638.

El refugi
Città di Trento
al Mandron.

23ª OFERTA DE MUNTANYA

E-mail: pedraneu@mx4.redestb.es
Urgell, 95 bis - Tel. 93 453 50 01 - 08011 Barcelona

Bastó telescòpic
de muntanya
amb amortidor

18 €

Corda (8,5 x 50)
+ Arnès

100 €

Ferratas
Disipador complet
+ Arnès

89 €

REPAREM: TENDES - BOTES DE TRESC - PEUS DE GAT - ETC.

LLOGEM: ESQUÍS PISTA - MUNTANYA - FONS - ARVA - PELLIS DE FOCA
TENIM CURA DEL MANTENIMEN D'ESQUÍS I FIXACIONS

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

ITINERARIS PEL MASSÍS DEL CARLIT

JOAN M. VIVES I TEIXIDÓ

Recull d'excursions pel massís del Carlit, punt culminant del Pirineu oriental situat al nord de la comarca de la Cerdanya que està sota l'administració francesa. L'existència del refugi de la Bullosa permetrà de fer boniques excursions per aquestes muntanyes que amaguen, encara, racons ben poc freqüentats.

DARRERS TÍTOLS PUBLICATS:

Pica d'Estats-Monteixo. Vall Ferrera (excursions amb esquís), M. Broch i E. Martín.

Catllaràs-La Quar, David Aloy i M. Mercè Lleonart.

Mont-Roig - Certascan. Vall de Cardós (excursions amb esquís), M. Broch i E. Martín.

novetat

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

Ausiàs Marc, 92-98 int. - Fax 247 35 94 - 08013 Barcelona. Distribució: L'Arc de Berà, Centre Difusor d'Edicions Catalanes
Comandes i administració: Polígon Montgalà, Bèlgica, 6 i 7 - Tel. 465 30 08 - Fax 465 87 90 - 08917 Badalona

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

REFUGI D'AMITGES

Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici

NÚRIA GARCIA I QUERA

Quaranta-tres itineraris que descriuen ascensions a cims, aproximacions a d'altres refugis de la zona, crestejades, traveses... Un reguitzell de possibilitats, sempre des d'Amitges, que permeten trepitjar la muntanya quan la neu ja s'ha fos.

MONT-ROIG - CERTASCAN (Vall de Cardós)

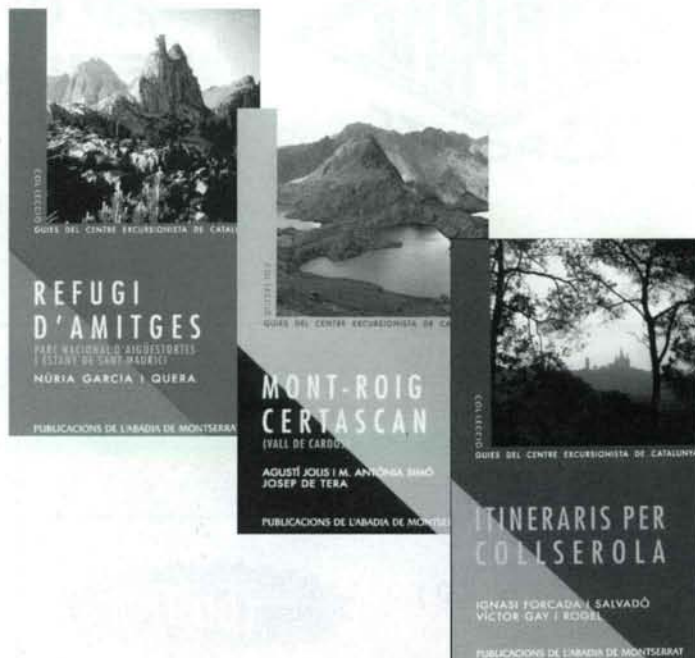
AGUSTÍ JOLIS, M. ANTÒNIA SIMÓ I JOSEP DE TERA.

Entre el Mont-roig a ponent i el Certascan a llevant, reis de la regió, s'estén un enfilall de cims de gran caràcter muntanyenc.

ITINERARIS PER COLLSEROLA

IGNASI FORCADA SALVADÓ I VÍCTOR GAY ROGEL

Un seguit d'itineraris escrits per a donar a conèixer la Serra de Collserola i per a facilitar-ne les caminades. Itineraris d'una gran bellesa paisatgística, de poca dificultat i que es poden fer tots en menys de quatre hores, és a dir, en un matí o una tarda.

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

Ausiàs Marc, 92-98 int. - Fax 247 35 94 - 08013 Barcelona
Distribució: L'Arc de Berà, Centre Difusor d'Edicions Catalanes - Comandes i administració:
Polígon Montigalà, Bèlgica, 6 i 7 - Tel. 465 30 08 - Fax 465 87 90 - 08917 Badalona

OT ALLÒ QUE US INTERESSA

Més de 70 revistes d'abast nacional estan associades a l'APPEC.

Per a més informació: APPEC Rambla de Catalunya, 10, 1 er.

08007 Barcelona Tel. 412 76 28 Fax: 317 83 86

Ho trobareu a les revistes en català

A.P.P.E.C
ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALÀ

INFORMACIÓ GENERAL
INFANTIL I JUVENIL
CULTURA
RELIGIÓ
POLÍTICA
PEDAGOGIA
AGRICULTURA I RAMADERIA
ESPORTS
MÚSICA
ARTS PLÀSTIQUES
TEATRE I CINEMA
CIÈNCIA I TECNOLOGIA
ENTRETENIMENTS
HISTÒRIA
FOLKLORE
SATÍRIQUES
ARTS DECORATIVES

El cremallera de Montserrat

Dossier realitzat per Josep Nuet Badia

FGC
Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya

Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya ha col·laborat en aquest dossier aportant gentiliament informació i imatges

El primer cremallera de Montserrat (1892-1957)

Josep Nuet i Badia

La muntanya de Montserrat va tenir en funcionament, durant seixanta-cinc anys, un mitjà de transport públic que va donar servei a la gran quantitat de pelegrins i visitants que, constantment i en una quantitat creixent, han pujat sempre al santuari de la Mare de Déu.

Els pelegrins del santuari de Montserrat

Des de sempre, el santuari de Montserrat ha estat molt visitat. El pare Anselm Albareda (1972: 131) refereix que, ja des de la darrereria del segle XI, han estat molts els romeus i pelegrins que s'han acostat al santuari, per moltes raons, des de la fama dels miracles obrats a Montserrat fins al desig de donar gràcies o invocar la intercessió de la Mare de Déu, passant per la simple curiositat de veure i observar una realitat insòlita.

Per a donar una idea de la quantitat de persones que anaven i venien del santuari, esmenta que en un còdex del segle XIV hi ha la xifra

de persones que accidentalment estaven pregant a l'església a mitjanit d'un dia feiner: *centum et amplius*, és a dir, més de cent.

Per a facilitar el pas del riu Llobregat, que en aquella època calia fer amb barca, el prior de Montserrat, Bernat Escarrer, va fer construir el pont que encara tenim ara. Això succeïa abans de l'any 1317.

Posteriorment es condicionaren els principals camins, com el de Collbató, per les Voltes, i eixamplaren el camí de Santa Cecília, que finalment l'abat Josep Ferrer va fer convertir en una carretera, el 1698.

Era normal que en una gran festivitat, el segle XVII, es concentres-

sin a Montserrat entre set i nou mil persones.

A la meitat del segle XIX, el nombre anual de visitants de Montserrat era de vint mil i, posteriorment, quan la companyia ferroviària Caminos de Hierro del Norte de España, popularment coneguda com el ferrocarril del Nord, el 1858-1859 construeix una carretera des de l'estació de Castellbell al santuari, el nombre de persones que visitaren Montserrat en un any pujà fins a trenta mil. Un servei de diligències de l'empresa Bigorra transportava els passatgers amb cotxes arrossegats per quatre i sis cavalls. Estaven unes tres hores i mitja a fer el recorregut, a causa dels grans pendents de la carretera.

Cap a un transport públic modern

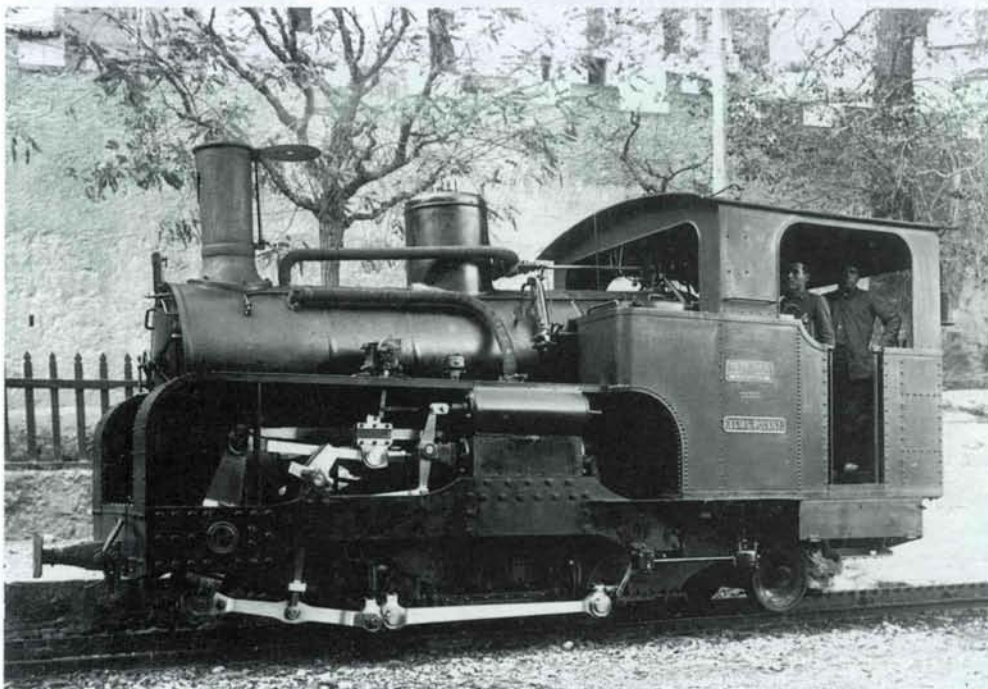
Tot i que la idea de construir un ferrocarril devia venir de feia anys, no havia de ser fins al final del segle XIX que es va posar més en evidència, encara, la manca d'un transport eficaç per a arribar al santuari de Montserrat.

Cal tenir present que en aquest temps el santuari es començava a refer de tots els desastres del turbulent segle XIX. L'empenta restauradora de l'abat Muntadas, a prova de totes les contrarietats, anava aixecant el monestir i el santuari. En aquest ambient, se celebren consecutivament dues grans festes: la del Mil·lenari (1880) i la de la coronació de la Mare de Déu i la seva proclamació com a patrona de Catalunya (1881).

No cal ser gaire imaginatiu per a entendre que, en plena Renaixença, el moviment d'adhesió i de participació que obtingueren aquestes dues grans festes va ser enorme i entusiasta. Això vol dir que hi va haver un gran moviment de desenes de milers de persones, que per tot mitjà de transport per a pujar la muntanya tenien, només, les cames, les cavalleries i les diligències. Res més, perquè d'automòbils encara no n'hi havia.

Per tant, la idea de construir un ferrocarril, acaronada feia anys, es devia convertir en un objectiu pre-remptori.

La locomotora que porta el nom d'Elias Rogent, fabricada a Winterthur (Suïssa), a l'estació de Montserrat.

L'enginyer Joaquim Carrera i Sairol, exdirector de les obres del ferrocarril Barcelona - Figueres, s'associà amb el capitalista Josep M. González i acordaren el 1878 la redacció d'un projecte de ferrocarril que enllacés Monistrol i el santuari de Montserrat.

Primerament es decantaren pel sistema de cremallera de Niklaus Riggenbach, que assessorà l'enginyer Carrera. El projecte va ser aprovat pel Senat (15-XII-1881) i la seva construcció autoritzada per R. O. de 5-I-1882.

El 31-XII-1882 es constituí la societat Ferrocarrils de Montaña a Grandes Pendientes (F. M. G. P.), de la qual formaven part, entre altres accionistes, Víctor Balaguer, Romà Macaya i Pere Garriga Nogués.

Pocs mesos més tard, el 10-V-1882, Josep M. González es va retirar de l'empresa i va cedir els seus drets als Srs. Macaya i Carbonell. Finalment, la societat obté la concessió per a noranta-nou anys.

Més endavant les obres sofriren molts entrebancs i alentiments a causa de dificultats econòmiques que feren replantejar tot el projecte: variació del traçat, pas a l'ample de via mètric i canvi al sistema de cremallera Abt. En aquest moment van contractar l'enginyer A. Grop, que va fer tot el replantejament i modificació del projecte inicial. Després de molts estudis, es va canviar el sistema de cremallera pel del suís Roman Abt, inventat l'any 1882, que oferia més avantatges.

Com que les obres depassaven les possibilitats de FMGP, el senyor

Macaya aconseguí la participació financera de la Union des Banques Suisses, que passà a formar part de la societat.

També s'aconsegüí l'aprovació del monestir de Montserrat. Dintre la comunitat no tothom ho veia amb bons ulls. Tot i que l'abat Deàs n'era partidari, hi havia parers diferents, sobre el valor del pelegrinatge amb un cert sacrifici, la temença de convertir Montserrat en un centre turístic o bé l'oposició a canviar unes formes tradicionals.

Finalment, el 14-VII-1891 l'assemblea monàstica autoritzà l'abat perquè cedís els terrenys propietat del monestir per on havia de passar el cremallera, amb dues condicions: que el cremallera entrés en funcionament en el termini de tres anys i

que, en el cas de clausurar-se la línia, els terrenys revertissin al monestir un any després.

Una construcció complexa

La construcció de la línia va ser difícil a causa del terreny accidentat, per les roques d'una gran duresa i per la inexistència mecanització de les obres d'aquella època. Tot es feia a mà. Els barrinaires s'ocupaven d'anar esbocinant el dur conglomerat amb dinamita; picapedrers i paletes feien els murs de pedra seca, i desenes d'obriers a pic i pala anaven obrint la traça metre a metre, amb l'ajut de carros i cavalls.

Per a construir l'estació de Montserrat, que van projectar al mig del torrent de Santa Maria, potser per la manca d'espai, va caldre cobrir el torrent de Santa Maria, construint un col·lector amb volta de mig punt de maons, que la història i els esdeveniments han demostrat que era encongit.

Finalment, el 4-X-1892 es va fer un viatge oficial que va ser un fracàs, ja que la màquina, quan va arribar a les rampes més fortes, es va espatllar, i el comboi, amb les personalitats que hi assistien, va haver de recular.

Dos dies després es va inaugurar sense cap contratemps i amb una certa brillantor i molts assistents, la línia entre Monistrol de Montserrat-

L'estació de Montserrat amb tres unitats del cremallera. La fotografia és de 1925.

Una fotografia de la construcció del cremallera a finals del segle XIX. Observem com en la construcció d'aquest mur del terraplè hi intervenen molts obrers i gens de màquinària, ben al revés del que passa actualment.

vila i Montserrat. El bisbe Català va beneir les instal·lacions i els trens.

Tanmateix, la construcció de la línia va continuar fins a enllaçar amb la línia de ferrocarril de Barcelona a Saragossa, per Manresa i Lleida, de la companyia ferroviària Caminos de Hierro del Norte de España, popularment coneguda com el ferrocarril del Nord, a l'estació de Monistrol de Montserrat-Nord.

Especialment difícil va ser la construcció del pont sobre el Llobregat, perquè les grans pluges i les crescudes del riu arruïnaven una i altra vegada les piles del centre del riu que havien de suportar el pont de ferro construït per la firma Probst, Chappuis et Wolf de Nidau (Suïssa).

Aquest nou tram es va inaugurar el 22-IV-1905. De tota manera, tot i que les dues estacions eren gairebé l'una al costat de l'altra, la del cremallera quedava molt més baixa de nivell. Els passatgers, per a fer el transbordament, havien de pujar o baixar unes llargues escales, amb totes les dificultats que això comportava a les persones que anaven carregades, acompanyaven criatures o eren ancianes. Això va portar la companyia a allargar el ramal a fi que les dues vies quedessin al mateix nivell i els passatgers poguessin baixar d'un tren i pujar a l'altre a peu pla. Això ho solucionaren amb un cul de sac, que era una solució

barata, però que comportava maniobres i pèrdues de temps.

Una explotació amb molts alts i baixos

Durant molts anys el cremallera va anar creixent en nombre de passatgers transportats, tot i que inicialment hi va haver moltes dificultats per una sèrie de deficiències de construcció de les locomotores fabricades per l'empresa Cail, cosa que va motivar la vinguda a Montserrat de Roman Abt, que s'encarregava de supervisar la construcció.

No és fins l'any 1922 que la línia de la Compañía General de Ferrocarriles Catalanes (CGFC), popularment coneguda com els Catalans, arriba fins a Monistrol de Montserrat, i dos anys després a Manresa. És aleshores que el cremallera també connecta amb aquesta línia en una estació nova: Monistrol de Montserrat-cremallera, situada entre l'estació de Monistrol de Montserrat i el pont sobre el Llobregat, de la línia dels Catalans.

El 1928, la companyia va aprovar el projecte d'electrificació de la línia, que no es va dur a terme per no haver-se arribat a un acord amb l'Abadia de Montserrat.

Durant la guerra civil el cremallera va passar uns anys molt dolents. L'explotació era portada per un comitè format pels sindicats CNT i

UGT, que van mantenir en el seu lloc l'enginyer Montserrat Fenech. Les circulacions es van reduir molt i fins i tot en molts períodes es van suspendre.

A principis de 1938 el monestir es va convertir en l'hospital Z de l'Exèrcit de l'Est. El cremallera transportava de nit els ferits que arribaven en trens hospital de la Companyia del Nord. Com que els familiars dels ferits els havien de visitar, es van posar dos trens diaris per a les visites dels malalts. Així es va arribar fins a l'entrada de les tropes franquistes.

Després de la guerra civil el servei es va reprendre amb moltes dificultats, a causa de les destrosses que havien provocat les tropes republicanes en la retirada, incendiant la cotxera de Monistrol-Nord i cremant set vagons i una locomotora.

Els anys posteriors van ser difícils per la manca de combustibles, la baixa qualitat del carbó i les contínues reparacions que calgué fer en el material.

La construcció del cremallera de Núria també limità molt les possibilitats econòmiques.

L'any 1944 es van transportar 245.295 passatgers pel fet de celebrar-se el jubileu del centenari de la reposició de la Mare de Déu al temple. Aquell mateix any (23-IV-1944) el cremallera té un accident amb ferits.

El 1947 es torna a batre el rècord de passatgers: 273.359, a causa de les festes de l'Entronització de la Mare de Déu.

L'any 1951 un altre accident ve a demostrar l'estat força precari del material.

El 25 de juliol de 1953 un accident per una sobtada avaria mecànica en una locomotora va causar vuit morts, setze ferits greus i cent sis de lleus.

Posteriorment, la companyia intentà la modernització, però la manca d'una resposta positiva de l'Estat als plans de modernització, la manca de material mòbil per les avaries i les dificultats econòmiques, a més de la cada dia més minsa afluència de passatgers, van fer que finalment l'empresa suspengués el servei.

El dia 12-V-1957 va fer l'últim viatge, al qual sorprenentment assistiren comptades persones.

Edifici de l'estació de Monistrol-villa a principis del segle XX. Davant hi ha aturat un cremallera amb dos vagons de passatgers, oberts, amb bancs travessers i les típiques cortines. Observem també el paisatge del peu de la muntanya de Montserrat, cobert de conreus de secà.

Un comboi del cremallera format per la locomotora, dos vagons de passatgers i un vagó de càrrega de baranes baixes, travessa el riu Llobregat per un pont, del qual actualment només podem veure els pilars.

Característiques de la línia

La línia del cremallera, tal com va estar explotada durant els anys 1905-1957, tenia 8,6 km de longitud total. L'ample de la via era d'un metre i tot el recorregut estava proveït de cremallera del sistema Abt.

En un tram llarg, situat entre el km 5,3 i el km 6,6, la via era doble per a permetre l'encreuament dels combois, que feien la llançadora sense aturar-se. A cada agulla hi havia una caseta per a aixoplugar el guardaagulles, que eren, respectivament, la caseta de les Guilleumes i la de la Maçanera.

També hi havia una agulla en el primer tram de la línia, sota l'estació de Monistrol de Montserrat-Nord, en què la via feia un angle per a superar un desnivell de vint metres en poc espai. Així el comboi sortia de l'estació, circulant amb la màquina enrere, al davant del comboi, fins a una via morta, canviaven l'agulla i sortia, circulant endavant, amb la màquina al darrere, per la via fins a Montserrat. A la tornada, la circulació era igual, però a la inversa.

Cal tenir present que les locomotores se situaven, de pujada, al darrere del comboi, empenyent els vagons, i a la baixada, anaven al davant, frenant-los.

Les obres d'infraestructura més importants eren dos túnels, el de l'Àngel (11 m), situat una mica més amunt de l'estació de Monistrol de Montserrat-vila i, el dels Apòstols (196 m), situat a prop de l'estació del Monestir de Montserrat. A més, travessava el riu Llobregat per un pont metàl·lic, sobre pilars de pedra de 117,6 m. En el km 5,2 hi havia un pas a nivell amb guarda, a la carretera de Monistrol de Montserrat a Montserrat.

El traçat tenia els pendents màxims del 15%. El nivell més baix se situava al pont sobre el Llobregat, a 132 m, i el més alt, a 708 m, a l'estació del Monestir de Montserrat, situada al mig del torrent de Santa Maria, al peu de l'edifici de Nostra Senyora.

A la línia hi havia cinc estacions: Monistrol de Montserrat-Nord (km 0), el baixador de la Bauma de Castellsbell (km 1,8), Monistrol de Montserrat-cremallera (km 3,1), Monistrol de Montserrat-vila (km 4,3), Monestir de Montserrat (km 8,6).

Cada estació tenia diverses vies i coberts per a estacionar-hi el material mòbil, llevat de la del Monestir de Montserrat, que no tenia cobert.

Al costat del pas a nivell hi havia els dipòsits de l'aigua, que era canalitzada fins a l'estació de Monistrol

de Montserrat-vila. Les locomotores carregaven l'aigua en aquesta estació i a la del Monestir de Montserrat.

Tenia fins a vuit locomotores, totes batejades amb noms montserratins, com Virgen de Montserrat, Abad Deás, Monistrol, etc., i vagons per a passatgers de diferents menes, des dels de classe general, amb bancs transversals i cortines, fins a d'altres més moderns, amb un passadís central i finestres amb vidres. El material mòbil es completava amb vagons de càrrega coberts i altres de baranes baixes.

Bibliografia

Carles SALMERON i BOSCH. *El tren de Montserrat*, col·lecció Els trens de Catalunya, núm. 8. Terminus. Barcelona, 1986.

David BLASCO, Enric GIL, Jordi SUADES i Joan MASATS, *El cremallera de Montserrat, història gràfica i viatge*. El Farell, Sant Vicenç de Castellet, 1998.

Webs

Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya (FGC), www.cremallerademontserrat.com
Pàgina no oficial del cremallera: <http://www.iespana.es/trenscat/montserrat/>

Records del vell cremallera de Montserrat

Jordi Solà i Franquesa

Aquests breus records sobre el vell cremallera demostren, alhora, l'evocació d'un temps difícil viscut amb il·lusió i l'alegria de recuperar un nou cremallera amb tots els avantatges actuals.

Aquí tenim la història d'un gran projecte del qual tots tenim molts bons records de joventut. Els anys quaranta, pujar a Montserrat amb el cremallera, anant a escalar, amb la limitació dels desplaçaments imposats per les autoritats franquistes de la postguerra, era una gran aventura.

El primer cremallera va ser una idea que sorgí d'un petit grup de prohoms. Els promotors foren Josep M. González, que s'associà

amb l'enginyer Joaquim Carrera, que va projectar l'obra.

Més endavant formaren una societat: Ferrocarrils de Montaña a Grandes Pendientes, en l'accionariat de la qual trobem homes com Víctor Balaguer, Romà Macaya, Ròmul Bosch Alsina i Leonci Sanmartín.

Les obres es van començar l'any 1882 i, després de diferents entrebancs, es construí el cremallera amb el sistema inventat pel suís Roman Abt. Deu anys després el

primer cremallera arribà a Montserrat. Era el 6 d'octubre de 1892.

En aquell temps les locomotores de vapor tenien noms com Virgen de Montserrat, Sant Jeroni, Monistrol, Víctor Balaguer i Abad Deás.

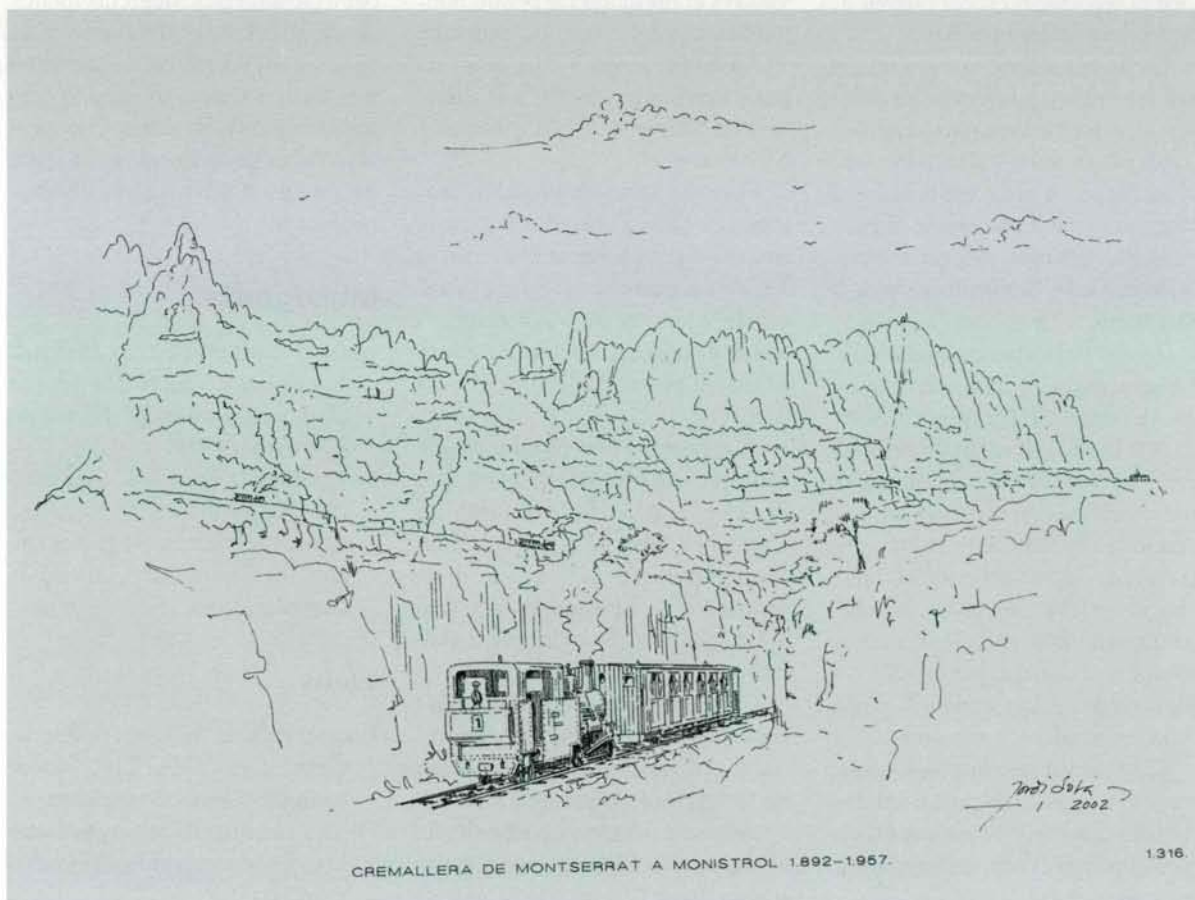
El cremallera tingué un èxit sense precedents.

Un recorregut bonic

El recorregut era de més de cinc quilòmetres, amb un desnivell de 574 metres, des de Monistrol de Montserrat a la plaça del monestir de Montserrat. Les primeres locomotores de vapor, de fabricació francesa, no eren gaire ben construïdes, i el 1922 ja es van adquirir noves locomotores, en aquest cas suïsses.

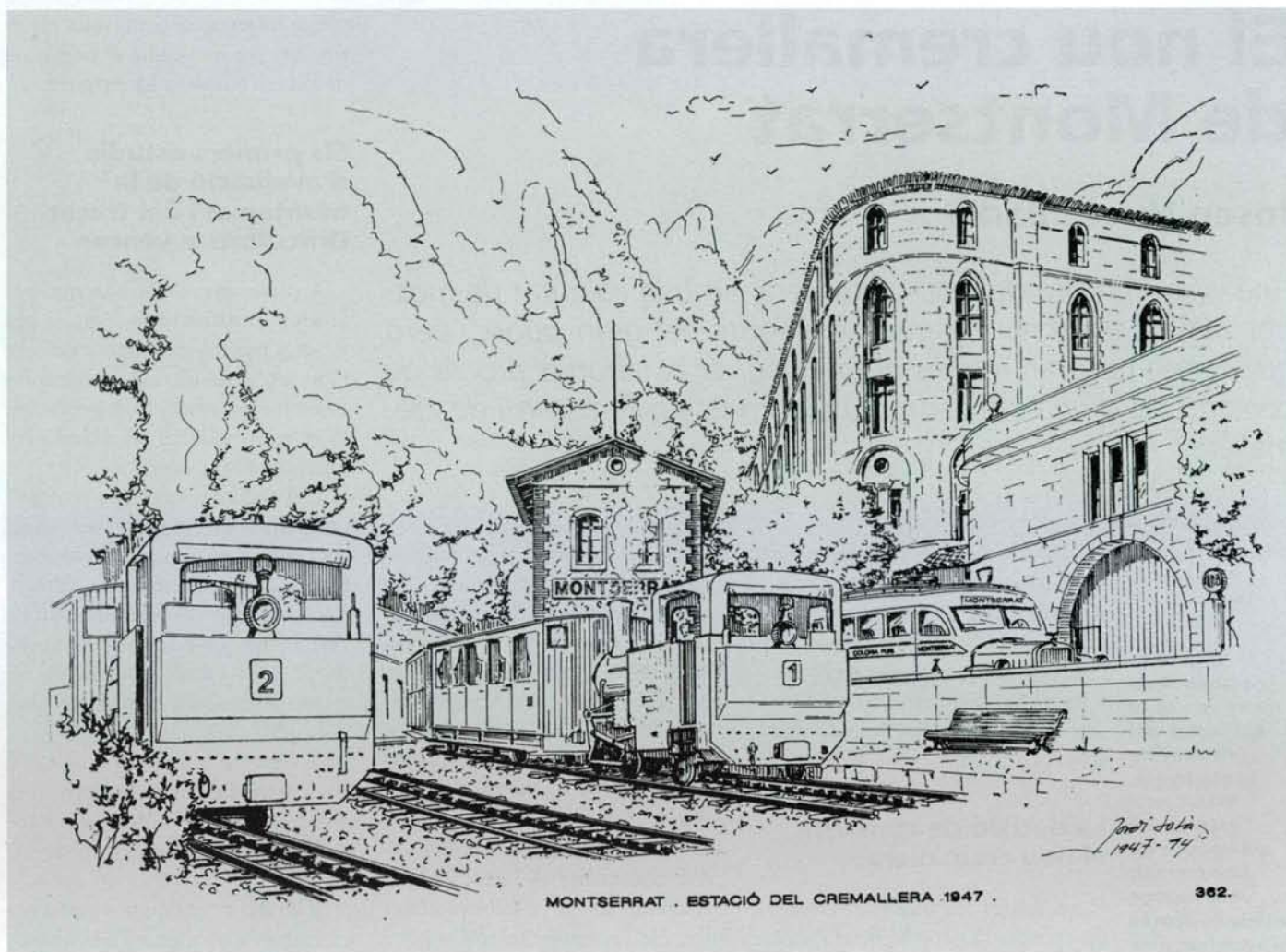
El cremallera tenia enllaços amb el ferrocarril del Nord (l'actual RENFE) i, més tard, amb els Ferrocarrils Catalans. L'estació principal era la de Monistrol - vila, on hi havia els tallers i les cotxeres principals. Sortint cap a Montserrat es trobava el primer túnel, el de l'Àngel, amb una pers-

El cremallera durant el recorregut al peu de la muntanya.

CREMALLERA DE MONTSERRAT A MONISTROL 1892-1957.

1.316.

MONTSERRAT . ESTACIÓ DEL CREMALLERA 1947 .

362.

pectiva del Cavall Bernat impressionant; tot seguit, el pas a nivell de la carretera, on hi havia el simpàtic gos disfressat de guardaagulles, una atracció popular i curiosa davant la qual el tren reduïa la marxa i els viatgers llençaven monedes, tal com diu l'auca: «Ja ve el gos de la casilla, prepareu la calderilla». Després venia el pont de les Guilleumes i, a mig camí, es trobava la doble via on s'encreuaven els trens. Tot el recorregut era molt panoràmic: a un cantó els cims de Montserrat i, a l'altre, les valls del Llobregat, serra de l'Obac i Sant Llorenç i els Pirineus. Finalment, s'arribava al túnel sota la plaça dels Apòstols.

Quan era escolà de Montserrat

També en tinc un bell record d'infància. Quan era escolà de Montserrat, en sentir el xiulet de la sortida del túnel i l'esbufegar de la màquina pujant, tots dèiem, se-

guint el ritme de la locomotora: «estic cansat, estic cansat, estic cansat». Després arribava a l'estació final, sobre l'actual estació, amb el teló de fons de la Gorra Frígia i les Magdalenes.

El rècord de viatgers va ser l'any 1947, per les festes d'Entronització de la Mare de Déu de Montserrat, amb 273.000 persones. També cal recordar que, durant la guerra civil, s'utilitzava per a pujar ferits a l'hospital militar instal·lat al santuari.

Records de les escalades a la postguerra

Era molt útil per a tots els muntanyencs en els seus desplaçaments, igual que el cremallera de Núria, de la mateixa companyia, des del 1931.

El 25 de juliol de 1953, diada de Sant Jaume, un desgraciat accident de tres combois provocà vuit morts i més de cent ferits. Jo

també vaig ser-hi present, ja que ens vam assabentar de l'accident mentre escalàvem i vam col·laborar en el rescat. Ens va tocar buscar un maquinista, que no vam aconseguir trobar. Quatre anys després el cremallera va ser clausurat: era el 12 de maig de 1957.

El nou cremallera, quaranta-sis anys més tard

Ara, quaranta-sis anys després, tornem a tenir un nou cremallera més segur, ràpid, modern i elèctric, però tan atractiu com el d'abans. Des de l'estació de Monistrol es té des del principi fins al final una vista panoràmica de la muntanya impressionant, i es fa el trajecte amb molta comoditat i rapidesa.

Felicitats a tots els que han cregut en l'èxit del nou cremallera dels Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya.

Per molts anys!

L'estació de Montserrat tal com era l'any 1947.

El nou cremallera de Montserrat

Josep Nuet i Badia

Una visió sintètica del nou cremallera, amb la voluntat de mostrar alguns aspectes no gaire coneguts pel gran públic, però que tenen un gran interès per a conèixer el laboriós procés de construcció d'una infraestructura com és un ferrocarril de cremallera.

Una obra costosa i que no es veu és el col·lector del torrent de Santa Maria, situat sota l'estació del cremallera de Montserrat. A la imatge veiem el procés d'encofrat dels murs.

La construcció del nou cremallera de Montserrat ha estat un esdeveniment per a Montserrat, però també per a tot el país. Suposa un esforç decidit per potenciar el transport públic de qualitat en les destinacions de gran afluència de viatgers i de visitants.

La decisió de construir el nou cremallera

La decisió de tornar a contruir un cremallera per a facilitar l'accés a la muntanya i santuari de

Montserrat ha estat llargament treballada. En un primer moment s'estudià la realització d'un gran aeri que pujava pel torrent de Santa Maria, més o menys paral·lel a l'actual, de poca capacitat de transport.

Aquesta idea es va abandonar i es va començar a treballar en el projecte de tornar a construir el cremallera. Així, el govern de la Generalitat de Catalunya acorda (9-I-1990) encomanar als Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya l'execució de les obres de restitució i explotació del cremallera de Montserrat. No és fins el 28 de juny de 1999 que es presenta públicament el projecte al monestir de Montserrat. I el 10 de gener del 2000, el govern de la Generalitat de Catalunya acorda autoritzar els Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya a actualitzar el projecte constructiu i contractar les obres.

Es va optar pel cremallera per a poder donar un servei de qualitat que permetés un flux alt de transport de viatgers (1.200 passatgers/hora). Les estadístiques ens diuen que l'any 1998 hi va haver 2.500.000 visitants, amb un increment anual sostingut del 3,2%, i un màxim de 10.000 visitants en un sol dia (1-V-1997). Cal destacar que la meitat de dies de l'any hi ha més de sis mil visitants i, en un deu per cent de dies de l'any, l'afluència supera els deu mil.

Com que gairebé el noranta per cent dels visitants arriben per carretera, les dificultats de trànsit i aparcament cada vegada són més grans fins a la saturació total. Tot

plegat ha fet optar per la solució ferroviària per a resoldre el problema de l'accés massiu a Montserrat.

Els primers estudis d'avaluació de la muntanya i del traçat. Dificultats a vèncer

La muntanya de Montserrat, per la seva constitució geològica i per la seva morfologia, amb cingleres molt altes, de roca de cohesió no uniforme i vessants molt pendents, és un terreny difícil per a qualsevol infraestructura viària.

Cal recordar que a la ja difícil orografia i l'erosió progressiva de la roca, que provoca periòdicament esllavissades de diferents magnituds, s'hi havia d'unir el deteriorament de l'estabilitat dels vessants pels incendis de 1986 i 1994, i també els aiguats més recents, com els del juny del 2000.

Tot plegat feia que els vessants presentessin en molts punts roques d'una estabilitat no prou satisfactòria per a instal·lar-hi una via de ferrocarril.

S'ha dut a terme un seguit d'accions per a mantenir l'estabilitat i la seguretat en les parets de la muntanya, com la purga o la voladura de blocs inestables, o ancoratges i topalls de formigó en la roca sana.

Una altra feina no gaire vistosa ha estat assegurar la solidesa de la traça del cremallera, ja que els combois que hi circularien serien molt més pesants i ràpids que els que hi van circular fa anys. Per això va caldre reforçar els marges en molts trams per a assegurar l'estabilitat de la traça.

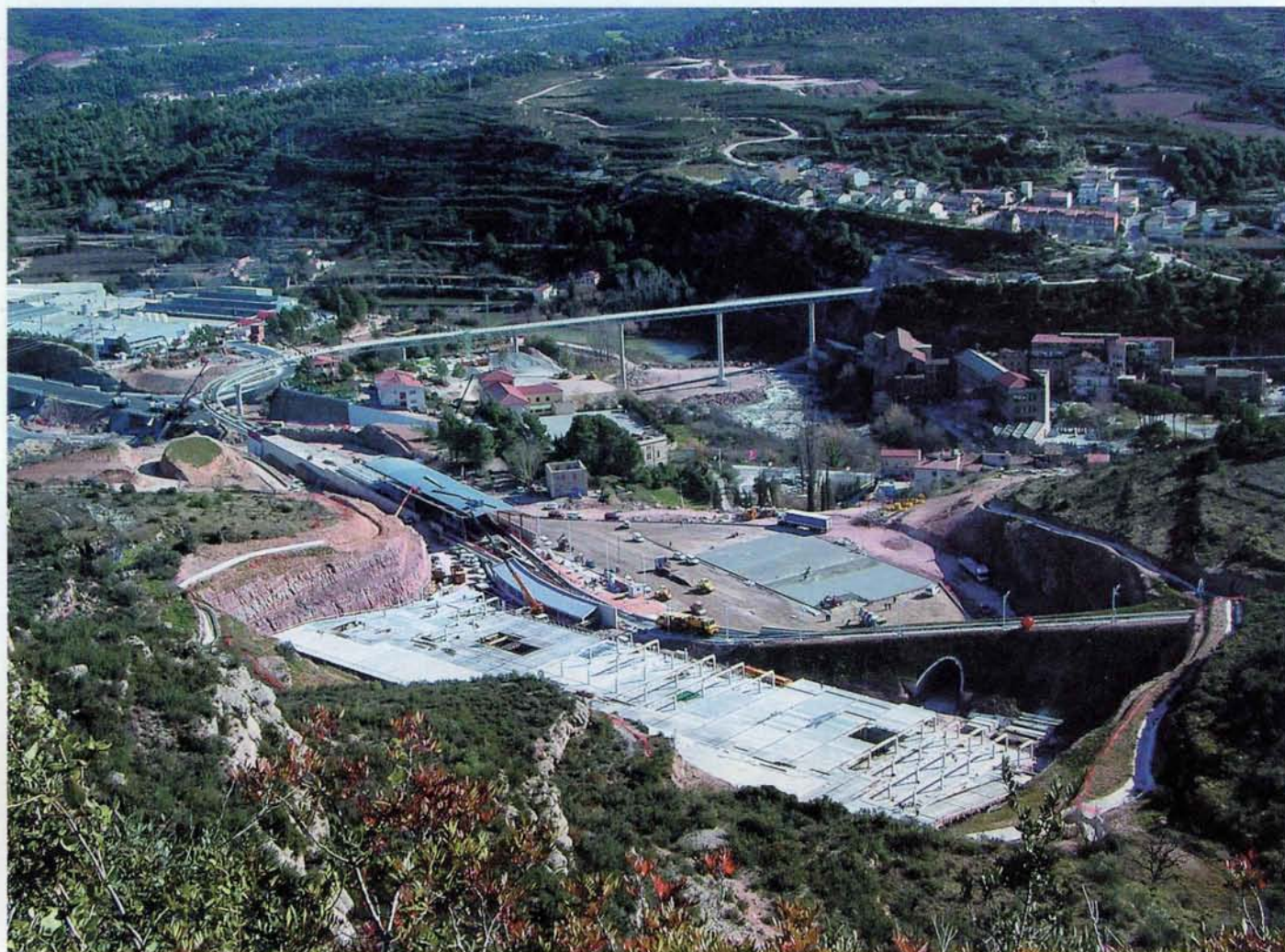
La lliçó dels aiguats del 2000

El gran aiguat del juny del 2000 va produir un gran trasbals en la traça del cremallera i en els torrents que van evacuar l'aiguat.

Es va constatar palpablement que una part de les edificacions del santuari de Montserrat es troben construïdes en un espai de gran risc hidrològic. Aquest risc prové tant del torrent de Santa Maria com de dos torrents més petits, però potser més perillosos, que literalment ca-

© J. Nuet i Badia, 2003

© J. Nuet Badia, 2003

uen sobre el monestir i els edificis de l'hotel, i que incrementen el cabal del torrent de Santa Maria.

Un altre punt de concentració d'aigua és tot l'aparcament dels Apòstols fins a l'entroncament de la carretera de Monistrol amb la de can Maçana. Aquí la gran superfície asfaltada (21.000 m²), totalment impermeable, recull una gran quantitat d'aigua que baixa amb força pel pendent de la carretera, s'acumula a la sortida de la carretera i cau daltabaix pel torrent de Collcabiró.

Aquestes experiències tan dures van fer replantejar el disseny de l'estació de Montserrat, per a fer-la més segura, i redimensionar els desguassos de molts torrents que creuen la via, a més d'actuar sobre els desguassos de l'aparcament a fi d'evitar la concentració d'aigua.

També s'ha posat un especial interès a protegir la via de possibles caigudes de pedres petites o grosses, mitjançant barreres dinàmiques, ja que els pendents que travessa són realment molt inclinats.

Un ferrocarril en un parc natural

El traçat del ferrocarril cremallera discorre en una gran part per l'interior de la zona de parc natural del Parc Natural de la Muntanya de Montserrat. La nova via havia de seguir forçosament l'esplanació de la via antiga per a no alterar els vessants ni la vegetació de la muntanya.

Preceptivament es van dur a terme detallats estudis d'impacte ambiental en col·laboració amb diferents entitats i amb els millors coneixedors del terreny.

Una comissió mixta de Concertació i Control del Cremallera de Montserrat, formada pel Patronat de la Muntanya de Montserrat, l'Ajuntament de Monistrol, la Direcció General de Patrimoni Natural i Medi Físic del Departament de Medi Ambient, la Direcció General de Ports i Transport i Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya, ambdues adscrites al Departament de Política Territorial i Obres Públiques,

s'ha reunit mensualment per fer un seguiment de l'obra des de la perspectiva de la salvaguarda del medi ambient.

Entre altres accions, s'ha controlat l'abocament de terres, runes i deixalles, i s'ha aprofitat la pedra sobrant de l'excavació per a dur a terme altres accions, s'han traslladat els peixos que es trobaven en un toll d'aigua afectat per la fonamentació del pont del Centenari, s'han instal·lat elements de protecció per a evitar el xoc i l'electrocució d'ocells a la catenària, s'han obert passos per a la fauna sota les vies i s'ha respectat la vegetació i la morfologia del terreny al llarg de la traça on no calia actuar. A més, cal afegir-hi la plantació d'arbres al costat de les barreres dinàmiques, així com a l'entorn dels aparcaments de l'estació.

Tanmateix, el benefici millor per a la natura serà la progressiva reducció dels gasos de combustió dels motors, que, com més s'utilitzi el cremallera més es reduiran.

El complex de l'estació Monistrol-vila en plena construcció. Observeu, al fons, el pont del Centenari i que a l'antic edifici de l'estació, ara convertit en museu, li han tret la teulada per refer-la.

A dalt, l'estació de Montserrat, situada sobre el torrent de Santa Maria i sota la plaça de la Creu. El cremallera entra a l'estació per un pont.

A baix, un tram de via, protegit per barreres dinàmiques per a evitar danys en la caiguda de pedres, uns metres abans d'entrar al túnel dels Apòstols.

Les grans obres d'infraestructura

Tot i que la traça ja estava feta, ha calgut construir unes quantes obres infraestructurals importants.

Túnel de la Foradada. Túnel nou que s'ha perforat entre l'estació de Monistrol de Montserrat-enllaç i Monistrol de Montserrat-vila. Té 164 m de longitud i la seva perforació ha estat difícil per la duresa de la roca. És un dels quatre túnels que hi ha a la línia, juntament amb el de Monistrol, el de l'Àngel (17 m) i el dels Apòstols (210 m).

El pont del Centenari. Pont de 480 m de longitud i cinc d'amplada que salva el riu Llobregat. Vuit piles de formigó amb una altura màxima de 37 m sostenen nou trams de gelosia espacial de tubs d'acer de longituds entre 35 i 70 m. En el tram que salva el riu Llobregat el pont té la planta recta, però després els trams tenen una curvatura fins a enllaçar amb l'estació de Monistrol-vila. És l'obra d'enginyeria més rellevant del cremallera.

L'estació de Monistrol-vila i l'aparcament. Aquesta estació també és totalment nova. Se situa al costat de l'estació antiga, que ha estat restaurada i convertida en sala d'exposicions sobre el cremallera. La nova estació ocupa un espai sobre

© J. Nuet Badia, 2003

els antics tallers i cotxeres del cremallera. S'articula en dos nivells: l'inferior, al nivell de l'aparcament dels autobusos i de la planta zero de l'aparcament de cotxes, on hi ha les taquilles i altres serveis, i des d'on es puja a les andanes, que són cobertes per una teulada de fusta corbada disposada asimètricament a les columnes metàl·liques de suport. Aquesta solució és interessant perquè les vies, estant situades a l'altura d'un primer pis, no priven la mobilitat a nivell de terra.

L'aparcament té capacitat per a mil cotxes, en tres plantes, i un gran pati per a setanta autocars.

El pont del Pas a nivell. El cremallera antic tenia un pas a nivell a la carretera de Monistrol de Montserrat a Montserrat, on hi havia el guardabarreres amb el seu gos —el qual, disfressat de ferroviari, es posava dret al pas del tren—, que es va convertir en una de les atraccions del viatge en cremallera. La normativa actual no permet els passos a nivell. La solució que s'ha adoptat ha estat corregir la traça del cremallera cap al sud, a fi de guanyar altura sobre la carretera i salvar-la amb un pont de gelosia. D'aquesta manera la carretera no ha hagut de suportar cap interrupció durant totes les obres.

L'estació de Montserrat. L'estació subterrània de Montserrat ha estat dissenyada aprofitant el poc espai disponible, de manera que les vies entren a l'estació per un pont de 73 metres sobre el torrent de Santa Maria. S'ha aconseguit que

s'integri perfectament amb l'espai i l'arquitectura existent. Se situa a la plaça de la Creu —que s'ha pogut ampliar amb 700 m²—, al davant de les noves botigues, el bar i el self-service. També integra l'entrada al funicular de la Santa Cova.

Disposa d'un ampli vestíbul, màquines expedidores de bitllets, escales mecàniques, tres andanes i dues vies. Com totes les instal·lacions del cremallera, està adaptada per a les persones amb mobilitat reduïda.

Un aspecte que cal destacar és que sota l'estació s'hi ha construït el nou col·lector del torrent de Santa Maria. Aquesta obra, que ha realitzat l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA), un organisme dependent de la Generalitat de Catalunya, ha de permetre la canalització eficaç de les torrentades, que si bé no són gaire freqüents, poden ser molt destructives.

A més de les obres pròpies de la línia i de l'aparcament de Monistrol, s'ha restaurat l'antiga estació del cremallera per a museu, s'ha construït una rotonda d'accés des de la C-16, els accessos al carrer de Julià Fuchs i a la futura Ronda Oest de Monistrol de Montserrat i la via perimetral de l'aparcament i el camí del cementiri. També a Montserrat s'ha fet un nou accés al camí de la Santa Cova i a l'estació superior de l'aeri i l'arranjament dels desguassos de l'aparcament del monestir.

La via

La via té una longitud total de 5.238 m, amb 1.128 m de via d'adhe-

© J. Nuet Badia, 2003

© J. Nuet Badia, 2003

rència i 4.110 m de via amb cremallera. A més, a la meitat del trajecte hi ha 420 m de doble via per a l'encreuament de trens ascendents i descendents. Salva un desnivell de 550 m, amb rampes màximes del 15,6%.

La via munta dos carrils de 48 kg/m, sobre unes travesses de ferro corbat en forma d'èpsilon, que ja s'havien instal·lat a la línia de Núria. Al mig dels dos carrils hi va la cremallera del sistema Abt, de doble làmina.

La catenària del cremallera es compon d'un fil sustentador i dos fils de contacte sostinguts per pals i mènsoles metàl·liques i compensada amb contrapesos. Els pals també porten suspesa una línia d'alimentació (*feeder*), a la qual s'han posat uns protectors per a evitar les electrocucions accidentals d'ocells.

Els sistemes d'enclavaments i senyalització permeten la total seguretat en la circulació. El control del compliment de la senyalització per part dels maquinistes es fa amb balises, que, en cas de passar un senyal en vermell, aturen el tren. A Monistrol-vila hi ha el centre de regulació de la línia.

El material mòbil i la seguretat

Els automotors articulats mixtos adherència-cremallera (model GTW 2/6), han estat fabricats per l'empresa Stadler de Busnang (Suïssa). Tenen l'amplada de via mètrica i porten el sistema de cremallera Abt, igual que el cremallera de Núria.

Estan formats per dos mòduls, on viatgen els passatgers, recolzats cadascun sobre un bogi portant. Els dos mòduls estan units per un mòdul central, amb un bogi tractor, on hi ha els motors de tracció i tot l'aparellatge, dispositius electrònics i el pantògraf que pren el corrent elèctric de la catenària. Els dos mòduls de passatgers s'intercomuniqueu a través del mòdul central per un pasadís.

Els dos motors asíncrons de corrent altern trifàsic que porta cada automotor són alimentats de la catenària a través d'un ondulator. La tensió de la línia d'alimentació és de 1.500 Vcc. Aquests motors poden generar una potència màxima de 800 kW, que equivalen a 1.087 CV.

Cada automotor té una tara de 45 tones, amb un pes total amb passatgers de 60 tones. Cada unitat té 36,43 m de llarg.

Circulen a una velocitat màxima de 45 km/h en adherència i de 30 km/h en cremallera ascendent, en rampa del 15%, i 24 km/h en cremallera descendent, en rampa del 15%.

El sistema de frenatge, tant en adherència com en cremallera, és triple: fre electrodinàmic amb recuperació d'energia (fre reostàtic), fre mecànic d'aire comprimit i fre d'immobilització i emergència.

Els automotors es poden acoblar, fins a sumar tres unitats, amb enganxalls automàtics BSI. De fet, en moltes ocasions els veiem circulant units en composicions de dos automotors.

Tenen una cabina de conducció a cada extrem, que només ocupa la

meitat del frontal, amb l'altra meitat amb dos seients per a viatgers.

Cada automotor porta 108 seients fixos i deu d'abatibles, amb un espai per a persones amb mobilitat reduïda, i admet un total de 200 viatgers, que gaudiran d'una magnífica vista de la muntanya de Montserrat, de Monistrol i de la vall del Llobregat, gràcies a les finestres panoràmiques. Els portaequipatges se situen no pas sobre les finestres sinó a l'espai entre els seients.

Els automotors van equipats amb aire condicionat i són decorats interiorment amb colors clars de la gamma dels blancs i verds. Exteriorment van pintats d'un color verd intens, igual que els funiculars de Sant Joan i la Santa Cova.

Actualment hi ha cinc unitats en funcionament que porten la matrícula i el nom, referit a cims montserratins: El Cavall Bernat (AM1), Sant Jeroni (AM2), El Montgròs (AM3), Els Flautats (AM4), Les Agulles (AM5).

Com és ara la línia del cremallera

La línia del cremallera comença a l'estació de Monistrol de Montserrat. Allí es fa el transbordament de passatgers que arriben a aquesta estació procedents de

A dalt, el pont del Centenari amb una unitat del cremallera.

A baix, un detall de l'estructura del pont del Centenari.

© J. Nuet Badia, 2003

© Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya (FGC), 2003

© J. Nuet Badia, 2003

A dalt, una cremallera surt de l'estació de Monistrol-vila i es dirigeix a Montserrat. A primer terme el punt on engrana la cremallera.

Al mig, el pont del pas a nivell.

A baix, una vista general del complex de l'estació de Monistrol-vila, amb l'aparcament.

Barcelona, d'Igualada i de Manresa o de qualsevol de les estacions intermèdies. L'estació s'ha preparat perquè el canvi es faci a la mateixa andana. A més, s'ha dotat les andanes d'un pas subterrani de comunicació i d'ascensors.

De l'estació de Monistrol de Montserrat-enllaç surt la via, que aquí és d'adherència, i es fica al túnel de Monistrol, de doble via única, la del cremallera i la de la línia de Manresa. Se surt del curt túnel i s'entra en un altre, el túnel de la Foradada, amb una petita curvatura, que ens connecta a la sortida amb el pont del Centenari, que creua el Llobregat a gran altura en un tram recte i un tram final on gira a

l'esquerra per a deixar-nos tot seguit a l'estació de Monistrol-vila.

Sortim de l'estació de Monistrol-

vila i, un cop deixem les darreres agulles, comença el tram de cremallera. Les primeres rampes són molt fortes (15,6%) i ens fan guanyar molt desnivell. Travessem unes trinxeres i el curt túnel de l'Àngel. Un tros més amunt salvem la carretera de Montserrat pel nou pont del Pas a nivell. A partir d'aquí la via voreja tota la vall del torrent de les Guilleumes i tenim unes bones perspectives de la muntanya, amb el Cavall Bernat com a agulla més característica. Abans de creuar el torrent, la via es bifurca per a permetre l'encreuament dels trens ascendents i descendents. Travessem el torrent de les Guilleumes per sobre un pont nou de pedra amb un arc de mig punt, que substitueix el que va enderrocar l'aiguat del juny del 2000.

La via continua vorejant tot el vessant de la muntanya, amb bones vistes sobre la vall del Llobregat i el Pirineu, si el dia és clar. Passem la unió de les vies del tram desdoblant i en via única continuem pujant pel flanc de la muntanya vorejant els torrents de la Font del Boix i el de la Maçanera. Després contornem un esperó rocós on hi havia la font del Cremallera, amb uns protectors de xarxes metàl·liques sobre la via, i aviat entrem al túnel dels Apòstols, de 192 m, que fa una corba a la dreta. Quan sortim del túnel passem pel costat del camí de la Santa Cova, a l'esquerra, i per davant de l'estació superior de l'aeri. De seguida el pendent s'aplana i entrem a l'estació de Montserrat, situada sota la plaça de la Creu. Hem recorregut 5,235 km, superant un desnivell de 550 m, amb un temps de 16 minuts, aproximadament.

© Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya (FGC), 2003

Els camins per a pujar de Monistrol a Montserrat

Josep Nuet i Badia

Tres itineraris clàssics sense passar per la traça del cremallera per a pujar i baixar la muntanya entre Monistrol de Montserrat i el santuari de Montserrat.

Des de fa molts anys moltes persones que pujaven a Montserrat des de Monistrol ho feien seguint la traça del cremallera. Aquest «camí» molt ample no els suposava cap dificultat, ja que no es podien perdre i el pendent força sostingut era regular. Ara, un cop instal·lat el nou cremallera, moltes persones poc coneixedores de Montserrat es pregunten per on passaran. Des d'aquí els oferim aquests tres itineraris, elaborats per encàrrec dels Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya, que els va publicar en un desplegable que duia el títol de *Camins de Monistrol de Montserrat a l'Abadia de Montserrat*, per contribuir a fer conèixer els autèntics camins de la muntanya.

Monistrol de Montserrat - santuari de Montserrat, per la drecera de l'Àngel i la baixada dels Matxos

0.00 h. Estació de ferrocarril Monistrol de Montserrat (FGC), 150 m. Sortim de l'estació cap a la dr. (N) i aviat baixem pel carrer de la Pujada de l'Estació fins a una cruïlla.

0.02 h. Cruïlla de carrers, 138 m. Deixem el carrer del Pla a l'esq. i el de Santa Anna a la dr., i continuem de front (WSW) cap al pont sobre el riu.

0.03 h. Pont sobre el Llobregat, 138 m. Travessem el pont i, a l'altra banda, per un pas subterrani, la carretera (C-55). Allí prenem a l'esq. el carrer del Pont fins a una placeta.

0.05 h. Plaça del Bo-bo. Sortim de

la placeta a la dr. pel carrer de Manresa i de seguida tirem a l'esq., pel carrer de Sant Pere. Aviat pugem per unes escales, a la dr., passem pel davant de la porta de l'església i, per un nou tram d'escales, arribem al carrer de Montserrat, que seguim a l'esq. (SW), però aviat pugem, a la dr., unes noves escales fins al carrer del Puig, que hem de seguir cap a l'esq. (SW) fins a una bifurcació.

0.10 h. Bifurcació de carrers. Anem a la dr. pel carrer del Camp, que puja encarat al col·legi Sant Pere. Li donem la volta per la dr., pel carrer Camí de l'Àngel. Un cop li hem donat la volta, el carrer es bifurca i prenem el que puja a la dr. (W), per un barri de torretes, i passa pel costat d'un transformador elèc-

tric. Un tros més amunt el carrer es torna a bifurcar i continuem pel del Camí de l'Àngel, que puja a la dr., cimentat. Un tros amunt del carrer trobem l'ermita.

0.15 h. Ermita de l'Àngel, 200 m. Ermita situada a la dr. del carrer, en una careneta al capdamunt de Monistrol, amb la façana emblanquinada i un petit campanar de paret.

Seguim carrer amunt (WNW), que aviat s'acaba. Continuem pel camí ample, empedrat en molts trams, que puja fent llaçades seguint careneta amunt fins a un replà.

0.23 h. Túnel de l'Àngel, 245 m. Passem per sobre el túnel i continuem cap al NW, seguint el camí que flanqueja el vessant. Més endavant el camí fa una llaçada sota una corba de la carretera que tenim a sobre, molt propera. Anem flanquejant el vessant paral·lels a la carretera de Montserrat, que ens queda a l'esq., més enlairada, fins a la fita quilomètrica 7.

0.35 h. Carretera de Montserrat, 290 m. La seguim cap a la dr. pujant. Després d'un revolt tancat, deixem una pista a la dr., i, més endavant, quan la carretera gira a la dr., prenem un camí a l'esq. que s'enfila a una petita careneta, on el camí s'inclina cap al vessant de la dr. i flanqueja tot el vessant obac en direcció NW.

Una visió de Monistrol de Montserrat des del pont del Centenari. Sobre la filera de cases viem una careneta suau amb l'ermita de l'Àngel amb la façana blanca. Per allí passa la drecera de l'Àngel, que deu el seu nom a l'ermita.

0.55 h. Serra de Canfranc, 420 m.

Arribem a la carena d'aquesta serra, aquí força planera. Continuem per la carena cap al SW, enfilant-nos per uns graons de roca. El corriol s'inclina cap al vessant de l'esq. pujant dret, estret i a trossos rocós. Un tros més amunt superem un tram curt però molt dret (atenció!) sobre roca i després seguim planerament fins a la línia telefònica. Ara pugem en petites llaçades fins a un aparcament.

1.15 h. Monestir de Sant Benet, 535 m.

Sortim per l'esq., a un revolt de la carretera de Monistrol a Montserrat. **1.16 h. Colònia Puig, 530 m.** Des del revolt tancat seguim la carretera cap a l'esq. passant pel davant de l'edifici, fins abans d'una corba, on deixem la carretera i prenem un caminet (la baixada dels Matxos) que s'enfila a la dr. pel mig d'un dens matollar. Al cap de pocs passos deixem el camí planer i en prenem un a la dr., que puja a l'W, entre una bosquina molt densa, i que més endavant s'enfila fent llaçades. Marques de pintura groga. Arribem a un replà, deixem dues pinasses isolades i sortim a un revolt en un espai obert sota una línia elèctrica. Fem dues llaçades més de pujada i arribem a la carretera.

1.28 h. Carretera de Can Maçana a Montserrat, 645 m.

Sortim en un revolt al costat d'una torre metàl·lica de la línia elèctrica. Continuem cap a l'esq. (SE) en lleugera baixada i, més enllà, planejant. **1.40 h. Torrent del Pou del Gat, 660 m.** A la dr., en una roca, trobem un indicador i unes marques de pintura blanca i verda. Deixem la carretera i pugem per uns graons en direcció SE. El camí passa pel caire del talús de la carretera (atenció!), després ens anem elevant per dins del bosc. Al final, pugem unes curtes escales i arribem a un camí ample.

1.50 h. Camí dels Degotalls, 710 m.

Seguim cap a l'esq. (S). Un bon tros enllà deixem un porxo en una àrea de pícnic al costat d'una roca balmada. Al final del

camí passem al costat d'unes fonts i, poc més enllà, el camí fa un revolt tancat a l'esq. i baixa fins a l'aparcament.

2.00 h. Aparcament, 715 m.

Continuem cap a la dr., deixem el restaurant a l'esq. i, per una vorera coberta amb una teulada i que fa una balconada, arribem a la plaça. **2.05 h. Santuari de Montserrat, 705 m.** Punt d'entrada al recinte del santuari amb l'oficina d'informació, l'estació del cremallera (FGC), botigues, cafeteria i self-service. Continuem endavant i, per unes escales a la dr., arribem a les places davant del santuari de la Mare de Déu de Montserrat.

Monistrol de Montserrat - santuari de Montserrat, pel camí de les Canals i de l'Aigua (GR-5)

0.00 h. Estació de ferrocarril Monistrol de Montserrat (FGC), 150 m.

Sortim de l'estació cap a la dr. (N) i aviat baixem pel carrer de la Pujada de l'Estació fins a una cruïlla. **0.02 h. Cruïlla de carrers, 138 m.** Deixem el carrer del Pla a l'esq. i el de Santa Anna a la dr., i continuem de front (WSW) cap al pont sobre el riu.

0.03 h. Pont sobre el Llobregat, 138 m.

Travessem el pont i, a l'altra banda, per un pas subterrani, la carretera (C-55). Allí prenem a l'esq. el carrer del Pont fins a una placeta. **0.05 h. Plaça del Bo-bo.** Sortim de la placeta de front, per sota les voltes pel carrer de Sant Joan. Al final del carrer tombem a la dr. i, per unes escales o una rampa, arribem a un altre carrer immediat.

0.07 h. Carrer de Sant Pere.

El seguim a l'esq. (SW) i sortim a una plaça. **0.08 h. Plaça de la Font Gran.** Travessem la plaça de biaix i pugem pel carrer de la Font fins a la carretera de Montserrat.

0.10 h. Carretera de Monistrol a Montserrat, 175 m.

La travessem de biaix i prenem un camí ample, que puja a l'E. Indicador: GR-5/96, Monestir de Montserrat. Seguim les marques del GR-5.

El camí puja entre marges de pedres grosses. Més endavant planeja i surt a una careneta. Resseguim una tanca de pedra i filat que tenim a la dr. Deixem una casa a l'esq. i pugem seguint el camí, que s'enfila al SW en successius esglaons, fent llaçades, fins al peu d'un petit cingle, que resseguim per la base fins que girem a l'esq. per superar-lo, pujant per un curt tram en cornisa, fins a una pista.

0.26 h. Camí de les Canals, 260 metres.

Seguim la pista a l'esq. (E), que puja molt suaument. Voregem la clotada del torrent de la Valentina i pugem una mica fins a una careneta.

0.30 h. Drecera dels Tres Quarts, 270 m.

Indicador: Camí dels 3/4, Monestir. Deixem aquesta drecera, que puja a la dr., i continuem per la pista al S, que ressegueix una nova clotada. **0.34 h. Torrent de la Font del Boix, 280 m.** Travessem el torrent per un passallís de ciment. La pista ens porta fins a una nova careneta planera.

0.38 h. Pla de Sant Bernat, 295 metres.

A l'esq. de la pista, a l'extrem del pla de la carena, hi ha un petit oratori dedicat a sant Bernat de Menton. Continuem pista enllà cap al S. **0.41 h. Torrent del Soldat, 305 m.** Travessem aquest nou torrent.

0.50 h. Torrent de l'Erola, 365 m.

Ara la pista puja per resseguir una altra careneta i arribar, en constant pujada, fins a un torrent. El travessem i continuem pista enllà (E), que ressegueix una nova careneta. Un cop l'ha resseguida i abans que torni a girar a la dr. se'ns uneix un corriol per l'esq. **0.57 h. Camí de l'Aigua, 385 m.** Unió per l'esq. del corriol que puja dretament des de l'estació de l'aeri. Continuem per la pista, que puja, travessa una línia elèctrica i, més enllà, gira a la dr. en un revolt tancat i acaba al davant d'una edificació.

1.04 h. Caseta de l'estació elevadora de les aigües de Montserrat, 425 m.

Deixant la caseta a la dr., prenem un corriol que puja sobtadament canal amunt (S). Seguim les marques del GR-5. El camí puja fort fent llaçades gaire-

bé sempre per escales d'obra. Un cop acabades les escales, sota els cables elèctrics, fem un flanqueig a la dr., passant un tros cimentat i després un curt relleix de roca gresosa rogenca (si està molla o glaçada, atenció!). Continuem planejant pel caire del cingle.

1.14 h. Bifurcació de camins, 530 m. Deixem a la dr. la drecera dels Tres Quarts (GR-96), i continuem pel camí de l'esq., que puja al NW. El camí va seguint pel costat la conducció d'aigua potable de Montserrat. Uns quants metres més amunt trobem una nova conducció de més diàmetre, la de les aigües residuals, paral·lela a l'altra i al camí. Aviat superem una nova canal pel camí, força pedregós, que fa unes llaçades amb graons d'obra bastant malmesos. Un bon tros amunt tornem a trobar la conducció d'aigües residuals, que seguim durant una estona.

Arribem al cim de la canal i continuem planejant a l'W; després baixem fins a una pista, que seguim, i aviat arribem al camí de la Santa Cova en un revolt tancat.

1.30 h. Camí de la Santa Cova, 630 m. Indicador: Monestir de Montserrat GR-5/96 (dr., W), Santa Cova (esq., SW).

Seguim el camí cimentat i amb graons molt amples cap a la dr., que puja fortament. Un tros amunt passa paral·lel a la via del cremallera, que tenim a la dr. Passem pel davant de l'estació superior de l'aeri, a l'esq. i per unes escales accedim a la plaça.

1.38 h. Santuari de Montserrat, 705 m. Punt d'entrada al recinte del santuari amb l'oficina d'informació, l'estació del cremallera, botigues, cafeteria i self-service. Continuem endavant i, per unes escales a la dr., arribem a les plaques davant del santuari de la Mare de Déu de Montserrat.

Monistrol de Montserrat - santuari de Montserrat, per la drecera dels Tres Quarts (GR-96)

0.00 h. Estació de ferrocarril Monistrol de Montserrat

L'inici de la drecera dels Tres Quarts. Al fons viem la muntanya de Montserrat i el torrent de la Maçanera.

(FGC), 150 m. Sortim de l'estació cap a la dr. (N) i aviat baixem pel carrer de la Pujada de l'Estació fins a una cruïlla.

0.02 h. Cruïlla de carrers, 138 m. Deixem el carrer del Pla a l'esq. i el de Santa Anna a la dr., i continuem de front (WSW) cap al pont sobre el riu.

0.03 h. Pont sobre el Llobregat, 138 m. Travessem el pont i, a l'altra banda, per un pas subterrani, la carretera (C-55). Allí prenem a l'esq. el carrer del Pont fins a una placeta.

0.05 h. Plaça del Bo-bo. Sortim de la placeta de front per sota les voltes pel carrer de Sant Joan. Al final del carrer tombem a la dr. i, per unes escales o una rampa, arribem a un altre carrer immediat.

0.07 h. Carrer de Sant Pere. El seguim a l'esq. (SW) i sortim a una plaça.

0.08 h. Plaça de la Font Gran. Tra-

vessem la plaça de biaix i pugem pel carrer de la Font fins a la carretera de Montserrat.

0.10 h. Carretera de Monistrol a Montserrat, 175 m. La travessem de biaix i prenem un camí ample, que puja a l'E. Indicador: GR-5/96, Monestir de Montserrat. Seguim les marques del GR-5.

El camí puja entre marges de pedres grosses. Més endavant planeja i surt a una careneta. Resseguim una tanca de pedra i filat que tenim a la dr. Deixem una casa a l'esq. i pugem seguint el camí que s'enfila al SW en successius esglaons, fent llaçades, fins al peu d'un petit cingle que resseguim per la base fins que girem a l'esq. per superarlo, pujant per un curt tram en cornisa, fins a una pista.

0.26 h. Camí de les Canals, 260 metres. Seguim la pista a l'esq. (E), que puja molt suaument. Vo-

Una visió del peu de la muntanya de Montserrat des del cremallera. A dalt, a l'esquerra, veiem el pont del Centenari i el pont gòtic al costat del qual hi ha les ruïnes de la Bestorre, per on passen el camí de les Canals, la pista que veiem que travessa la imatge i de la qual es desprèn la drecera dels Tres Quarts que s'enfila per una careneta.

regem la clotada del torrent de la Valentina i pugem una mica fins a una careneta.

- 0.30 h. **Drecera dels Tres Quarts, 270 m.** Indicador: Camí dels 3/4, Monestir. Deixem la pista i prenem un camí pedregós a la dr. (SW). Senyals blancs i vermells del GR-96.

El camí puja de flanc per un vessant. Aviat voregem per l'esq. una careneta planera amb un pi solitari mig cremat al cim.

Continuem pujant en direcció N superant petits esglaons rocosos, sempre de flanc. Sortim a la llera d'un torrent pedregós. El corriol puja vorejant la llera del torrent. Poc més amunt el travessem.

- 0.45 h. **Torrent de la Font del Boix, 400 m.** Creuem la llera plena de blocs de roca, fem una llaçada llarga i, més amunt, unes llaçades curtes per superar una careneta. Continuem per camí planer fins a un nou torrent.

- 0.54 h. **Torrent de la Maçanera, 460 m.** Travessem aquest torrent per sobre unes roques polides (atenció!, poden estar mullades o glaçades). El camí puja a l'ESE i passa per sobre unes lloses de roca fins a una careneta.

- 0.57 h. **Careneta, 470 m.** Continuem planejant, travessem un torrentet secundari i seguim planejant; després pugem fins a un torrent.

- 1.02 h. **Torrent del Soldat, 485 m.**

El creuem i continuem pujant fort, travessem una petita tartera i superem alguns graons rocosos (atenció!, que poden ser reliscosos) fins a un petit replà.

- 1.04 h. **Petit replà en una careneta, 500 m.** Continuem pel camí i aviat arribem a un torrent.

- 1.09 h. **Torrent de l'Erola, 510 m.** Travessem la clotada i, més enllà, una conducció d'aigües residuals, i sortim a un replà molt obert, per on planejem, creuem una conducció d'aigua i ens unim a un camí.

- 1.13 h. **Unió de camins, 530 m.** Ens unim al camí de Monistrol a Montserrat pel camí de les Canals (GR-5). Continuem cap a la dr. (NW). El camí va seguint pel costat de la conducció d'aigua potable de Montserrat. Uns quants metres més amunt trobem una nova conducció de més diàmetre, la de les aigües residuals, paral·lela a l'altra i al camí. Aviat superem una nova canal pel camí, força pedregós, que fa unes llaçades amb uns graons d'obra bastant malmesos. Un bon tros amunt tornem a trobar la conducció d'aigües residuals, que seguim durant una estona.

Arribem al cim de la canal i continuem planejant a l'W i després baixem fins a una pista, que se-

guim, i aviat arribem al camí de la Santa Cova en un revolt tan-
cat.

- 1.23 h. **Camí de la Santa Cova, 630 m.** Indicador: Monestir de Montserrat GR-5/96 (dr., W), Santa Cova (esq., SW).

Seguim el camí cimentat i amb graons molt amples que puja fortament, cap a la dr. Un tros amunt passa paral·lel a la via del cremallera, que tenim a la dr. Passem pel davant de l'estació superior de l'aeri, a l'esq., i per unes escales accedim a la plaça.

- 1.33 h. **Santuari de Montserrat, 705 m.** Punt d'entrada al recinte del santuari, amb l'oficina d'informació, l'estació del cremallera (FGC), botigues, cafeteria i self-service. Continuem endavant i per unes escales a la dr. arribem a les places davant del santuari de la Mare de Déu de Montserrat.

Bibliografia

Ramon RIBERA-MARINÉ. *Caminant a Montserrat. El massís*. Col·lecció «Cavall Bernat», 22. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1998.

Jordi MIR i Carles ALBESA. *Montserrat. Excursions des del santuari*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2001.

Jordi OLIVER i PAUSAS. *Montserrat. Guia itinerària*. Col·lecció de guies del Centre Excursionista de Catalunya, 15. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2002.

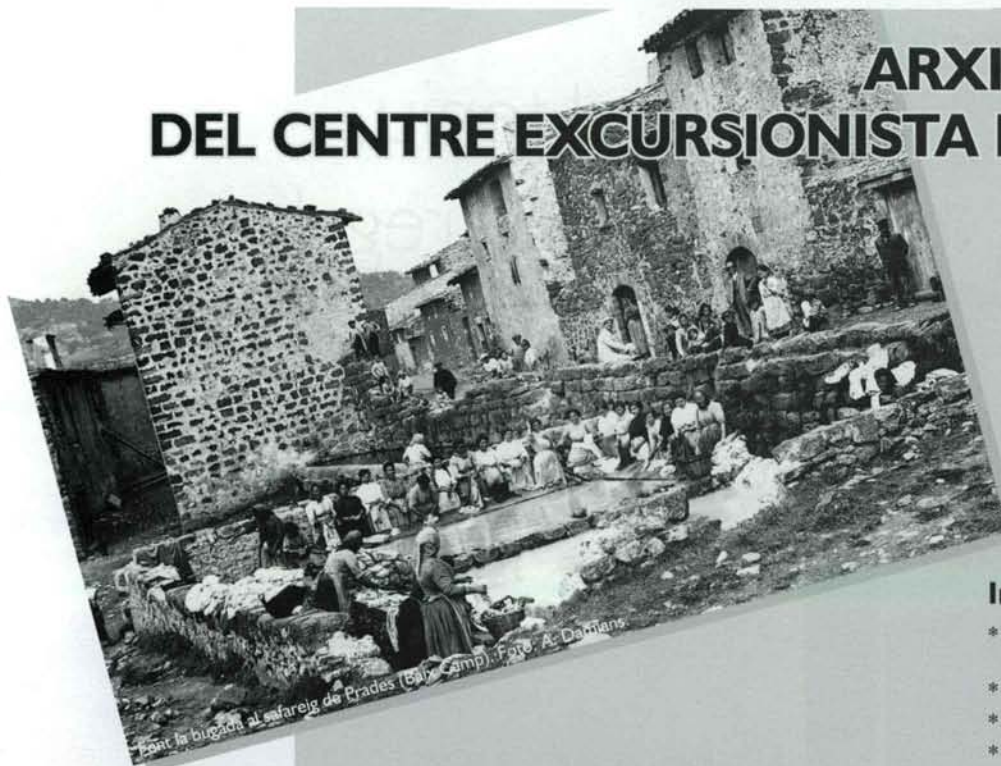
Dades d'interès

Montserrat. Santuari monestir, allotjament, restauració, museu, estades culturals i de natura. Telèfon d'informació: 93 877 77 01. Web: www.abadiamontserrat.net

Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya. Ferrocarril cremallera, funiculars, aula de la natura. Telèfon: 902 312 020. Web: www.cremallerademontserrat.com

Patronat de la Muntanya de Montserrat. Parc Natural de la Muntanya de Montserrat. Telèfon: 93 877 77 77, ext. 7506. Web: www.muntanyamontserrat.net

ARXIU FOTOGRÀFIC DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

L'arxiu fotogràfic del Centre conté col·leccions de fotografies des de 1886 d'una gran diversitat de temes, com ara aeronàutica, arqueologia, arquitectura, carrers de Barcelona d'abans de la Reforma, esports, fauna, folklore, geografia física i econòmica, pobles i indrets de Catalunya, del Pirineu aragonès, d'Espanya i d'altres països del món. A més de fotografies estereoscòpiques i autocrom.

Instal·lacions i serveis:

- * Sala de treball per a ordenació i classificació de material.
- * Sala de conservació i arxius d'originals.
- * Laboratori.
- * Equip de tractament digital de les imatges: digitalització, retoc fotogràfic, gravació de CD ROM.
- * Servei de còpia i ampliació.
- * Reproducció de positius paper.
- * Reproducció de transparències positives blanc i negre.
- * Còpia i reproducció de negatius.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA/Arxiu fotogràfic
Carrer del Paradís, 12. 08002 Barcelona
Tel. 93-315 23 11, fax 93-315 14 08
adreça electrònica: cec@cec-centre.org

Horari d'atenció al públic:
de dilluns a divendres de 10 a 14 h i dimarts i dijous de 18,30 a 21 h

La revista inclou:

- * Itineraris d'excursions a peu, en bicicleta tot terreny, en esquís.
- * Articles sobre alpinisme.
- * Reportatges sobre muntanyes i països llunyans.
- * Articles sobre història i fets de l'excursionisme.
- * Dossiers i treballs sobre medi ambient i defensa de la natura.
- * Informació sobre llibres, guies i mapes que surten al mercat.
- * Vies d'escalada.

MUNTANYA publica sis números de cinquanta-dues pàgines (Din A4), impreses sobre paper ecològic de qualitat, en color i en blanc i negre.

La primera revista excursionista catalana

MUNTANYA

Membre de l'Associació de Publicacions Periòdiques en Català (APPEC)

UNICA 2003. 66 Certamen Estatat de Cinema i Vídeo No Professional

Albert Beorlegui i Tous

Una crònica del Certamen i la valoració de les pel·lícules que han entrat a concurs en el 66 Certamen Estatal de Cinema i Vídeo No Professional Selectiu UNICA. En total van entrar al concurs cinquanta-dues pel·lícules.

Per vegades que hom formi part d'un jurat de cinema, sigui quin sigui, en començar el visionat de les pel·lícules que entren a concurs, sempre hi ha un pessigolleig d'expectació. Utilitzar la paraula «il·lusió» potser és massa gruixut per a la imatge que tradicionalment acompanya qualsevol jurat (això de mostrar-se impertinentment eixut i pomposament solemne), però ja us puc assegurar que no és el cas que ens ocupa, perquè els que acostumem a formar aquest jurat, som, ja us ho avancem d'entrada, cinèfils impenitents.

I això vol dir que, davant de qualsevol pantalla blanca i el llum apagat, hi ha la potencialitat d'un màgic descobriment. D'alguna pel·lícula que ens sorprendrà pel seu argument, o la seva interpretació, o el seu plantejament. La dolça esperança de trobar-nos amb algun toc de grandesa sempre hi és.

Malauradament, no sempre és així; de fet, gairebé mai. Però això no treu que la situació es repeteixi a cada una de les cinquanta-dues pel·lícules que han entrat a concurs en el 66 Certamen Estatal de Cinema i Vídeo No Professional Selectiu UNICA. D'elles, sis entraven a la Copa Film Minut, mitja dotzena més a Joventut i la resta, a Selectiu Unica.

El jurat

El jurat d'aquest any estava format pel guionista Antoni Colomer, la professora d'Història del Cinema Anna Casanovas, la periodista Mònica Huguet, el director del Festival de Cinema de Sabadell, Josep Rota, la presidenta de Cinema Rescat, Encarnació Soler, el cineasta Jordi Tomàs i el crític de cinema Albert Beorlegui. Josep Jordi Queralto hi era com a delegat d'Espanya a la UNICA i Joan Manel Martínez, representant de la Secció de Cinema i Vídeo del Centre Excursionista de Catalunya, actuava de secretari.

Les sessions es van projectar durant els dies 12, 14, 16, 19, 20 i 23 de maig i el dilluns 26 tingué lloc la discussió pública del jurat a la sala d'actes del Centre Excursionista de Catalunya, i el divendres 30, el lliu-

Dues fotografies dels membres del jurat en la discussió pública del jurat a la sala d'actes del Centre Excursionista de Catalunya.

rament de premis i la projecció del programa seleccionat.

Com és habitual, a la sessió de discussió pública no es va parlar de totes les pel·lícules sinó només d'aquelles més rellevants.

Les pel·lícules

La Copa Film Minut es va atorgar a Eva Hidalgo Martínez, de Bilbao. L'habilitat d'aquesta categoria es troba no tan sols a crear una història que no superi els seixanta segons de durada (i que acostuma a ser un *gag*), sinó també a plantejar una situació que sigui susceptible d'expressar molt més del que es veu. Aquest era el cas: un tauler d'escacs amb les seves fitxes blanques i negres i la veu en *off* d'un personatge, obligat des de sempre a prendre les decisions radicals i sense fissures (la clàssica dicotomia entre triar blanc o negre). El pla final, amb un peó de color gris que fa tot aquest raonament i que, per tant, es qüestiona una classificació tan maniquea resulta prou suggerent perquè l'espectador pugui treure després les seves pròpies conclusions.

Septiembre i *Cuatro años*, ambdós de David González Rudiez, de vint-i-tres anys i d'Algorta, van ser els films més destacats en la categoria d'Única Joventut. Les dues històries, molt ben tractades formalment, tenien unes interpretacions destacables, especialment la segona, que va merèixer una menció especial del jurat en premiar el treball dels actors Itziar Ortuño i José Luís Gurruchaga.

Septiembre explica el trencament d'una amistat i conté una baralla molt ben rodada. Tan bé, que contrasta amb un epíleg innecessàriament llarg i en el qual es troben a faltar elements que arrodoneixin la situació (d'altra banda, prou interessant i amb una idea clau: ens passem la vida intentant superar els traumes que vam tenir a la infància i adolescència).

Cuatro años té molts més punts d'interès: comença com una comèdia lleugera (noi i noia que es coneixen en un bar), però a mesura que va avançant, la trama es va enfosquint, fins a esdevenir una his-

tòria de venjança: el germà del noi va transmetre el virus de la SIDA a la noia, i ara aquesta l'hi transmet a ell. No s'hi amaga cap intencionalitat social, sinó una trama prou efectista perquè dos actors siguin capaços de mantenir l'atenció. Llàstima també del final: resulta massa explícit i reiteratiu i trenca el to que havia mantingut la pel·lícula. Però malgrat aquestes objeccions, no haurem de perdre de vista aquest jove director.

Les pel·lícules de viatges

El gènere de les pel·lícules de viatges és un dels més recurrents en cinema *amateur* (bé, ara es diu això de no professional, però ja m'enteneu), i malgrat que el món s'ha tornat massa petit per a creure que encara poden haver-hi paisatges que sorprenguin, sempre hi ha propostes originals i atrevides que trenquen el prejudici de pensar que aquest tipus de films són «avorrits». Aquest any ens n'han arribat dues.

La primera és *Filmame. A propósito de Cuba*, d'Eduardo Soutullo García, retrat desapassionat i objectiu (almenys en aparença, perquè ja se sap que en cinema, fins i tot el documental conté una certa càrrega ideològica), on diversos personatges, no persones, ens expliquen alguns aspectes de la realitat cubana: des de la intel·lectualització de les prostitutes, un element que potser ningú no s'havia aturat a pensar, fins a la llibertat, o la seva manca. Amb la mirada permanent d'una dona ja gran que es va intercalant al llarg de tot el metratge, el resultat és un reportatge prou reeixit i gens manipulador de la famosa illa.

Molt més interessant per al cronista –i per a la totalitat de membres del jurat– va ser *Moeraki*, de Ramon Font de Saint Germain. Sense exagerar, podem dir que aquest autor de Castelldefels ha reinventat el gènere de les pel·lícules de viatges introduint-hi elements argumentals i de ficció que han anat guanyant terreny al reportatge en si. Així, a *Ruta a Utah*, on el vam descobrir uns quants, proposava un retrobada a *Monument Valley*, amb alguns dels herois

de les pel·lícules de John Ford, especialment amb un escèptic Henry Fonda sortit de *Pasión de los fuertes*. A *Play Praga* ja introduïa la tècnica de «film dintre de film», un recurs que, no pel fet de ser vist deixa d'entusiasmar qualsevol cinèfil; i a *En trànsit a l'Índia*, insinuava una història d'amor entre dos viatgers estranys que acaben coincidint en aquest país (en realitat, ella és l'esposa del director en la vida real).

Doncs bé, a *Moeraki* (lloc que, per al lector no gaire il·lustrat en geografia, es troba a Nova Zelanda), es combinen els espectaculars paisatges sorgits de la trilogia de *El senyor dels anells* de Peter Jackson amb una altra història d'amor que remet directament al *Tu y yo*, sigui en la versió del 1939 o en la del 1958, ambdues dirigides per Leo McCarey, i en la qual una parella d'amants (Cary Grant i Deborah Kerr en la versió més famosa) acordaven trobar-se, en un període determinat de temps, dalt de tot de l'Empire State. Tal plantejament, portat a una pel·lícula de viatges, podria arribar a esdevenir un poti-poti pretensions mancat de la més mínima credibilitat (el primer manament que ha de complir qualsevol pel·lícula), però Font té prou habilitat per a intercalar un munt de reminiscències vitals (cançonetes de l'època, films en super-8 de quan la parella era jove...) que són clau a l'hora de crear una desvergonyida addicció al film i guanyar-se la complicitat de l'espectador. I quan un se sorprèn a si mateix patint pel destí dels protagonistes que veu en una pantalla, sabent que tot és pura ficció, somni i fum, això és un excel·lent senyal que allò que està veient és bo. I sens dubte, *Moeraki* és molt bo. Va sorprendre gratíssimament el jurat i a alguns ens va fer recuperar l'esperança que aquest any potser no estaria del tot perdut.

Els films d'animació

En qualsevol certamen de cinema que es valori no hi poden faltar films d'animació, sigui en plastilina, en el mètode tradicional de dibuix fet a mà o ara amb la infor-

Moeraki, de
Ramon Font
(Castelldefels).

màtica. Aquesta darrera tècnica ofereix una infinitat de possibilitats, però no es pot oblidar que, per molt que es pugui omplir una pantalla d'efectes especials i explosions, al darrere hi ha d'haver un guió. I si aquesta premissa no es respecta en el cinema comercial (eh, George Lucas?), no hauríem de caure al parany que això no pogués succeir en el *cinema no professional*. Aquest any n'hem tingut quatre mostres amb resultats desiguals.

El clavo, de Lluís Trommer Liria, és una historieta de tres minuts que es podia haver explicat en un, amb resultats encara més reeixits. Tot i així, són prou lloables els esforços per distribuir tan bé els píxels en una pantalla i assolir una versemblança prou destacable. *No somos nadie*, de Gerardo de la Fuente López, és visualment impecable (una llufa de paper que recorda els seus traumes del passat), però amb un guió massa intel·ligible perquè el portent visual pugui suplir aquesta carència.

Millors valoracions va merèixer

Documentales animados, de César Díaz Meléndez, el curt més divertit del certamen, que, a ritme de la personal veu (imitada) de Félix Rodríguez de la Fuente, es feia un recorregut per la *fauna* de diversos objectes d'escriptori (grapadores, xinxetes, làmpades...) com si es tractés d'un documental d'animals. Malgrat la notable tècnica de l'*stop motion*, l'embolcall formal de l'obra no deixa de ser un *divertimento* difícilment exportable i amb un acabat bastant matusser. Però va fer riure enormement el jurat, especialment quan el «documentalista» és atacat per uns *flexos* que, com els de *Los pájaros* d'Alfred Hitchcock, resultaven d'allò més inquietants.

L'obra més aplaudida d'aquest apartat dedicat a l'animació va ser *Cortometraje*, de José Manuel Meneses Martínez. Com l'anterior treball, són tres minuts que no estan tan dedicats al fet que es produeixi un *gag* final –que també s'acaba produint– sinó que mentre tant hi hagi una història. Aquí no té importància: en un teatret de

varietats de principis de segle passat, una parella es va llançant una bola que va eliminant parts del cos respectivament fins que el cap de l'home acaba fagocitant el de la noia. Amb elements que recordaven el cinema fantàstic del primerenc creador de cinema com a espectacle George Méliès, el film té tota l'estètica d'aquests films, incloent-hi el pintat a mà dels colors i les «decapitacions» i «amputacions» de mentida tan típiques d'una època en què el cinema encara bevia molt del teatre de varietats i el públic era molt més ingenu que no pas ara.

De Roberto Aznar Almarán ens ha arribat *Vida robada*: sens dubte, la seva millor pel·lícula. L'autor ha abandonat –esperem que definitivament– els seus delirants arguments per portar-nos una història de reconciliació entre dues generacions amb un rerefons històric: les ferides mig cicatritzades de la guerra civil i com els anys poden acostar –i distanciar– posicions.

També d'una reconciliació –però en aquest cas fallida– és ... *Y del hijo*, d'Alfonso S. Suárez. La clàssi-

ca dicotomia entre ficció i realitat (en aquest cas, entre teatre i realitat) es personifica en un jove actor que interpreta monòlegs evocant la figura paterna i que en la realitat no pot suportar el seu pare. Amb una evident planificació teatral que arriba a resultar carregosa, el film no està exempt d'interès, especialment per les ajustades interpretacions dels protagonistes.

El bo es fa esperar

Diuen que el bo es fa esperar, i en aquest certamen és habitual que la pel·lícula que el tanca sigui del milloret que es presenta. *Les germanes* era la proposta de Davis & Crawford, pseudònim sota el qual s'amaguen Jan Baca i Toni Garriga, dos dels més grans cineastes del nostre país respecte als qui –personalment– resulta un privilegi poder formar part d'un jurat que valori les seves obres.

El mateix pseudònim del film ja és una pista del tarannà que tindrà l'obra. Davis & Crawford són, òbviament, Bette Davis i Joan Crawford, dues distingides dames/harpies de l'època daurada del ci-

nema (quan el firmament de Hollywood estava habitat per déus i deesses de la pantalla i no per homes i dones com ara) que van treballar juntes a *¿Qué fue de Baby Jane?*, dirigida per Robert Aldrich a principis dels anys seixanta. En aquest film encarnaven precisament dues germanes que es detestaven fins a la mort (una animadversió que transcendia a la pantalla, i només en tenim una mostra quan la Davis va declarar que s'ho havia passat d'allò més bé al rodatge tirant la Crawford escales avall).

Però aquest delirant film d'Aldrich no és l'únic punt de partida cinèfil: també hi ha una imitació de la Kim Novak a *Picnic*, el film de Joshua Logan en què dues dones (la mencionada i Rosalind Russell) es disputaven l'amor d'un noi amb molt més passat que no pas futur (en el film original, William Holden).

Doncs aquí el plantejament resulta més o menys paral·lel: dues germanes pretenen l'estimació d'un jove i, passats els anys (amb una guerra per entremig, una absència perllongada i molts records per oblidar), totes dues han preferit la comoditat d'una vida luxosa compar-

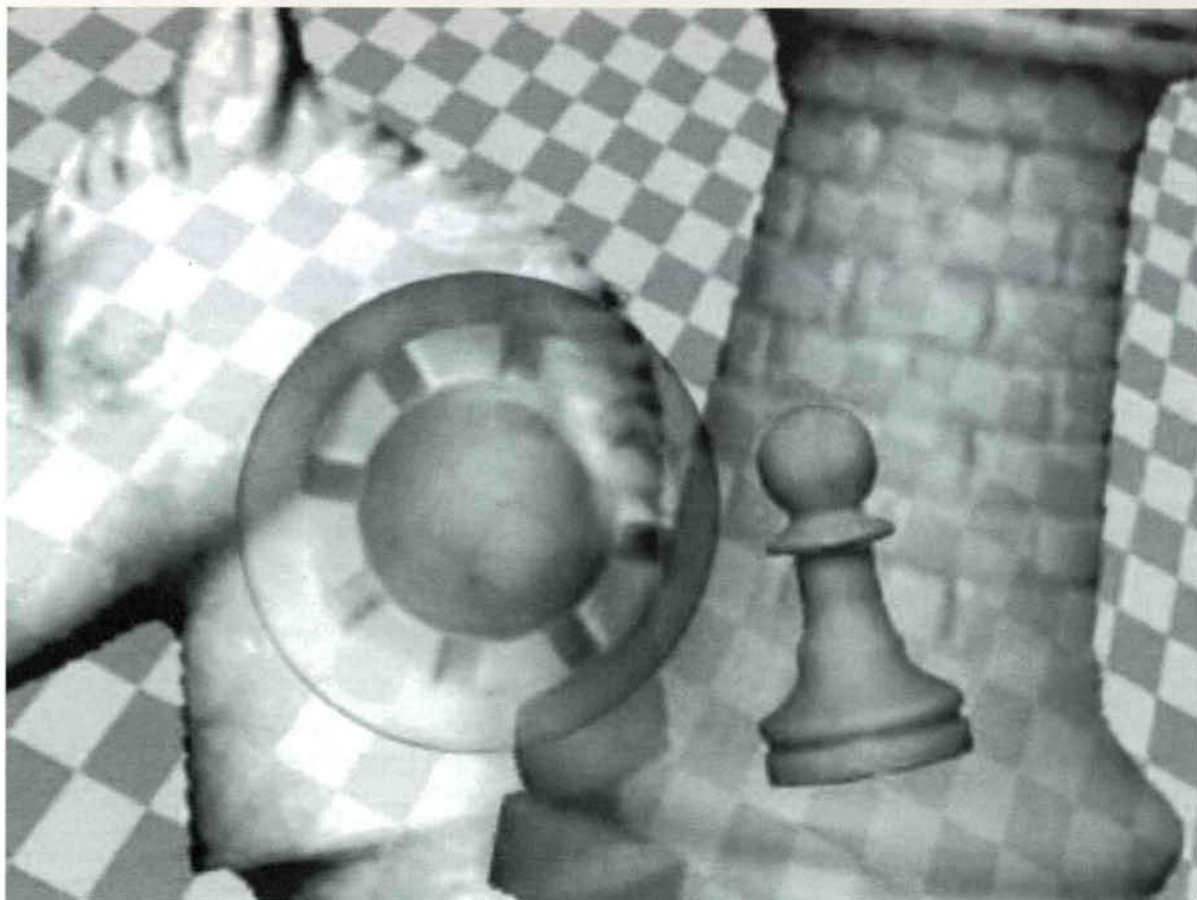
tint casa i llit amb un caricaturesc feixista, i en un sobreentès *ménage a trois*. Però mentre a una no li ha importat sacrificar els seus somnis de joventut, l'altra es trobarà que la seva existència es trasbalsa en aparèixer el seu antic pretendent.

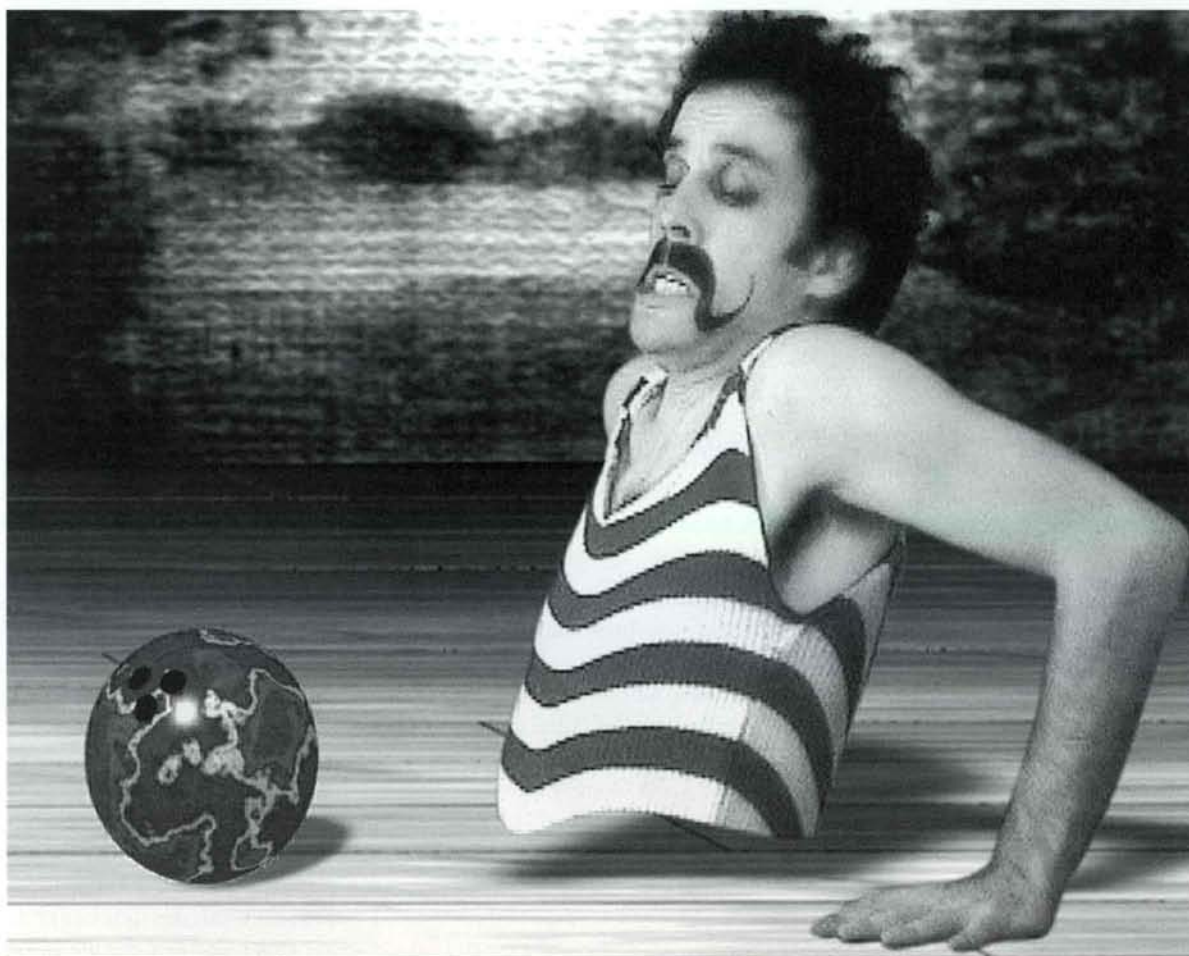
La trama argumental és típica de les pel·lícules de Baca-Garriga i conté els seus millors elements: acurada ambientació als primers anys de la postguerra amb el franquisme, la subtil insinuació de l'ofec ideològic que va comportar, el pes dels records (i també dels remordiments), i l'eterna lluita de classes entre els arribistes i aquells que, sense voler trair els seus ideals, sempre queden al marge.

Però aquests dos grans trets, els que defineixen l'època i els que tracen l'argument (d'altra banda, tan difícils de reflectir en aquest tipus de cinema i dels quals hem trobat tants bons resultats en la filmografia d'aquests dos directors), convergeixen en aquest film amb un tercer element que fins ara no havia estat tan evident: la comèdia.

Suposem que el fet de tractar històries tan intenses emocionalment (Baca és bàsicament un direc-

Fuera de juego,
d'Eva Hidalgo
(Bilbao).

**Cortometrague,
de José Manuel
Meneses
(Barcelona).**

tor de dones, com ho havia estat Cukor) provoca en un determinat moment un revulsiu de voler atrevir-se amb alguna cosa més lleugera. I a *Les germanes* ho aconsegueix, però només parcialment. Perquè el contrast no acaba de reeixir del tot, malgrat els seus innegables encerts. Acabaria essent com quan el mestre Hitchcock va tocar la comèdia a *Matrimonio original* i el resultat no va acabar de sortir-li rodó.

Tot i així, els *flashbacks* són d'allò més reeixits i la fotografia, deliberadament *retro*, ens fa recordar el primer amor de joventut, quan tot és com l'escena del balcó del *Romeo i Julieta* (a qui precisament es ret un homenatge) i la música i la poesia ho omplen tot. I la proposta d'*amour fou*, amb el parell d'amants fugint sota una pluja redemptora resulta d'allò més suggerent: poc importa que tinguin poc futur o que les diferències socials acabin essent massa evidents; l'espectador tindrà la feina d'enllestir l'argument que cregui convenient.

En les deliberacions del jurat hi va haver qui va pensar que el final

pecava d'una excessiva inversemblança, no tan sols per la fugida dels joves amb un incert avenir sinó també pel detall de la criada que acaba lluint un collarret que ha cisat a la senyora.

Però no oblidem que en cinema no importa tant la credibilitat com la coherència i que, en el fons i en la forma, estem en un film que, malgrat les aparences, és d'un romanticisme arrabassador i el que pretén mostrar-nos el director és el mateix que ens mostrava Lubitsch, LaCava o Sturges els anys trenta: immers com s'estava en una gran depressió, qualsevol podia, en la sagrada obscuritat d'una sala de cinema, aconseguir el seu somni i ser feliç, recuperant un amor perdut de joventut o enriquint-se amb un collarret no gaire apreciat pel seu autèntic propietari.

Sigui com sigui, i tenint present que la pitjor competència de Baca i Garriga són ells mateixos, el resultat és un film prou interessant per a ser justament valorat i (de passada) animar els seus admirats creadors que amb vista a l'any vinent

es decantin més pel gènere de la comèdia que només han començat a esbossar: memorable podria quedar una sofisticada *screw ball comedy* amb àtics d'un Manhattan imaginari, fracs negres, telèfons blancs i l'espurnejant ironia d'un Noel Coward als acords d'una melodia de Cole Porter.

El resultat

Un cop acabats tots els comentaris, es va procedir a les votacions dels films i el resultat va ser el següent: *Septiembre*, 2 vots; *Cuatro años*, 3 vots; *Filmame. A propósito de Cuba*, 3 vots; *El clavo*, 3 vots; *... Y del hijo*, 3 vots; *Documentales animados*, 3 vots; *Moeraki*, 7 vots; *Cortometrague*, 7 vots; *Les germanes*, 7 vots.

Les tres darreres obres representaran Espanya a la UNICA 2003 World Amateur Film Festival, que tindrà lloc a Varsòvia del 15 al 24 d'agost. Les més sinceres felicitacions a les pel·lícules guanyadores i els ànims més encoratjadors per a tots els participants.

La tuca Blanca de Paderna (massís de la Maladeta)

Josep de Tera i Camins

Descripció d'una excursió poc repetida al massís de la Maladeta, amb tota la frescor del relat directe que ens apropa a la vivència del seu autor.

Des de fa un temps, i superada l'etapa de la meua vida dedicada a la confecció de guies excursionistes (que, per cert, no fa servir ningú), em dedico a omplir forats del meu «currículum», i la tuca Blanca de Paderna és un dels forats que calia tapar.

També haig de dir que la meua trajectòria excursionista consta de cims on no cal escalar per a pujar-hi, màxim són grimpadetes de segon grau. Dic això perquè a la tuca Blanca totes les vies són d'escalada.

Totes menys una! Perquè té un punt dèbil al vessant d'Alba: hi ha una tarterosa canal que baixa fins al peu del cim, traient-li el títol d'inaccessible.

Però em calia veure fins a quin punt de facilitat té aquesta canal; és per això que la tenia «en cartera», esperant el moment oportú per a anar-hi a treure el nas.

Però, és clar! Jo que fujo de les

aglomeracions i de les rutes normals, no podia anar-hi des del refugi de la Renclusa; havia de pujar-hi per la vall d'Alba. I pujar carregat amb la tenda per la vall d'Alba, amb l'única intenció d'assolir la tuca Blanca és massa. Calia, doncs esperar un dia de moral prou alta per a tornar a enfrontar-me amb la feixuga primera part del camí a l'estany d'Alba.

La pujada a l'estany d'Alba

No sé ben bé per quina raó, però el dia 3 de juliol de 1999 vaig trobar-me amb la moral suficient per a pujar per tercera vegada a la meua vida a l'estany d'Alba. A més de la tenda, també portava, «per si de cas», els grampons i la corda; els primers per a una possible canal força inclinada i plena de neu, i la segona per a poder fer algun ràpel no desitjat.

El Forau d'Alba és el culpable de

la feixuga pujada del començament, perquè si la vall d'Alba fos una vall normal, amb estany i riu, no seria de la manera que és. El fet que a la sortida mateix de l'estany hi hagi un forau que s'empassa tot el riu, deixa la vall sense vall i sense la forma de «V» o de «U» típica dels llibres de geografia.

En lloc d'això, a l'indret «assignat» a la vall, hi ha un seguit de ressaltos per on no pot pujar cap camí; el camí puja per una vertical barrancada secundària fins a un collet, anomenat collet del Turonet d'Alba, on s'entra a la teòrica vall d'Alba. Aquesta barrancada té passos molt estrets i gairebé alguns de grimpada, tot situat al començament de l'excursió, i això converteix aquests primers metres en els més durs.

Des dels banys de Benasc fins a l'esmentat collet hi ha uns tres quarts.

Després i fins a l'estany, el camí és més o menys normal; això de «més o menys» ho dic perquè no trobareu gens d'aigua fins a l'arribada a l'estany. En total, des dels banys de Benasc fins a l'estany d'Alba hi ha 1 h 45 min, aproximadament.

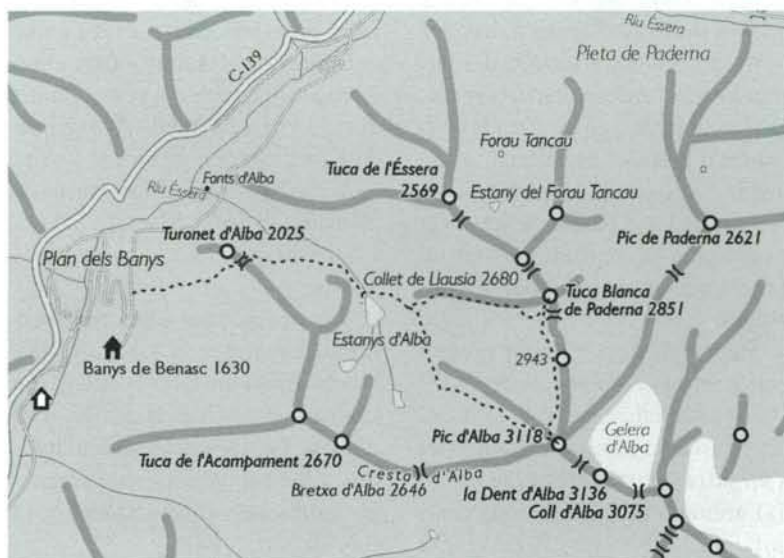
La tenda queda plantada en un reduït espai que hi ha entre la sortida d'aigües de l'estany i el forau.

M'encanten, aquests indrets solitaris! Si mentre pujava maleïa la meua afecció a l'excursionisme, ara, una vegada instal·lat, no me'n penedeixo gens. Encara no són les cinc de la tarda, i, per tant, em queda força estona per a gaudir del paratge; després podré fruit del cel estelat, amb una nitidesa avui ja inimaginable a les grans ciutats.

Cap a la tuca Blanca

L'endemà surto molt aviat de la tenda, cinc minuts abans de tres quarts de set ja volto l'estany pel seu marge dret fins a quedar situat al seu extrem E. Allí s'obre una coma que permet sortir de l'olla on hi ha l'estany. Per a pujar al pic d'Alba, una vegada dins la coma superior de l'estany, s'ha d'anar girant al SE; però per a apropar-nos a la tuca Blanca, cal seguir pujant en direcció E.

La pujada és forta. S'ha d'anar alternant la roca i l'herbei.

El dia en principi no es presenta gaire bo: fa molt de vent, i precisament a sobre la tuca Blanca hi ha un gran núvol, arrodonit pel vent, que no es mou gens. Ni creix ni es fa petit, simplement «hi és»; mentre que a sobre el pic d'Alba el cel és completament blau, com també és blau sobre les muntanyes frontereres, com el Mall Pintrat, el Sacroux, etc.

A mesura que vaig pujant, vaig decantant-me lleugerament al N, de tal manera que, sense adonar-me'n, quedo situat dalt d'un llom herbós i pla que dona accés a la part superior d'una petita vall, tributària de la d'Alba.

Aquesta petita vall dona l'esquena a la vall del Forau Tancau i, per tant, es veuen a la perfecció la tuca de l'Éssera (o tuca de la Valleta) i la tuqueta Blanca de Paderna, així com els collets del Forau Tancau i el de Llausia.

Si la vall d'Alba és ja un indret solitari, pocs devem ser els mortals que hem trepitjat aquesta alta coma!

Vaig estar a punt d'abandonar la meua idea inicial de pujar a la tuca Blanca per la canal, per anar fins al collet de Llausia (que era allà mateix) i pujar-hi per l'aresta N; però després de dubtar força estona, vaig optar per seguir el pla inicial; ja que per això havia vingut!

Torno a entrar a la vall d'Alba per un replà molt pla i herbat, situat pràcticament al mateix nivell del llom on estava situat, per continuar guanyant altura en direcció E.

El núvol seguia allà mateix, inamovible; la tuca Blanca tenia una aparença trista, ombrívola i grisa, malgrat la seva pedra blanca. Més amunt vaig trobar-me un altre replà, no tan herbat com el primer i situat ja als peus de la canal.

Per una canal que no ho arriba a ser

Podia continuar fins a la petita bretxa que dona accés a la vall de la Renclusa, per entrar d'aquesta manera a la canal uns quants metres més amunt, però prefereixo començar a decantar-me a la meua esquerra per seguir-la estrictament des del seu començament.

El recòndit estany d'Alba, voltat de nerets i de pins negres.

És curiós, però les canals amb sol semblen una cosa i sense sol en semblen una altra de més seriosa; però aquesta canal, encara que ploqui, no pot imposar gaire respecte.

Per buscar una similitud, podríem comparar-la amb la canal del Pollegó Superior del Pedraforca. Quan hom puja al Pedra per primera vegada per l'Enforcadura i veu les parets que li cauen a cada costat, no pot estar-se de pensar com deu ser aquella canal que li han dit que és molt fàcil; potser és fàcil comparada amb les parets; però si hi ha alguna proporció amb l'espai que ens envolta, de fàcil no en deu ser gaire! Però, en arribar a l'Enforcadura i veure-la, pensa: «Però si això no és una canal ni és res!».

Doncs la canal de la tuca Blanca és més o menys així: no és una canal ni és res!

Ni grampons, ni corda, ni històries!

Al cim de la tuca Blanca

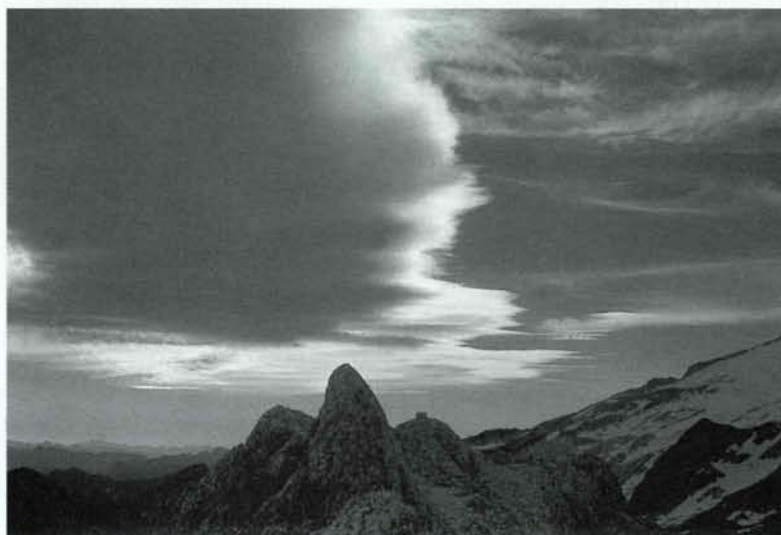
A dos quarts de nou ja era dalt del cim, havia tardat una hora i cinquanta minuts des de l'estany d'Alba.

Per fi trepitjava aquell cim llargament desitjat; però no havia tingut cap mena de dificultat i aquest fet li treia el sentit de victòria que esperava sentir.

Feia molt de vent, i el núvol, res, inamovible. Com els jueus travessant el desert, jo també tenia el meu núvol. Però a diferència d'ells, a mi no em feia cap falta!

Vaig arraulir-me darrere d'una roca per protegir-me del vent; havia arribat al cim en cos de camisa i amb pantalons curts, i al cap d'uns moments ja portava pantalons llargs, folre polar i anorac, i no portava guants perquè no els duia!

Com que el núvol només el tenia jo, podia gaudir de la panorà-

El núvol inamovible, des de la tuca Blanca.

**La tuca Blanca,
baixant del pic
d'Alba.**

mica. Davant meu i sense moure'm podia contemplar les valls d'Estós, de Lliterola, de Remunye i de la Glera (amb els estanys de la Glera i de la Muntanyeta) i tots els cims d'aquestes quatre valls. Girant-me una mica veia la gelera de la Maladeta i la cresta dels Portillons, així com els pics de la Maladeta, els pics Occidentals de la Maladeta, la Dent i el pic d'Alba; encara que per a veure aquests dos cims m'havia d'aixecar i llavors el vent em petava directament a la cara!

El núvol, vist des de dalt del cim, era com una mena de croqueta que s'allargava des de la tuca Blanca fins a la Forcanada i el Molières, passant per sobre del refugi de la Renclusa. Donava la sensació que a la seva altura, a uns quatre mil metres, aproximadament, no hi bufava vent, o bé hi bufaven dos vents contraris i de la mateixa intensitat, que anaven arrodonint el núvol, però que cap d'ells no aconseguia desplaçar-lo.

I ara què?

Què podia fer a dos quarts de nou del matí dalt de la tuca Blanca, amb el pic d'Alba davant els nassos una persona com jo, una

mica inquieta i amant de l'excursionisme?

En la guerra interna que vaig mantenir durant una estona, el 50% del Josep prudent deia:

—Ja ets una mica gran, i ja no estàs per a anar d'una punta a l'altra del Pirineu en un dia!

Però el 50% del Josep inquiet responia:

—Sí, però hi arribaria sense desmentir-me gaire, i només són dos quarts de nou.

—Home, però ja hi has pujat tres vegades!

—Millor quatre que tres!

—És qüestió de deixar passar el temps, i després ja serà massa tard.

—Sí, deixar passar el temps..., mentre aquí et fots de fred, allà fa sol.

Cap al pic d'Alba

El fet del sol crec que va ser determinant per a acabar abandonant la tuca Blanca a un quart de deu en direcció al pic d'Alba.

Ara sí que em vaig apropar a la bretxa per treure el nas a la vall de la Renclusa i seguir després flanquejant l'aresta pel vessant d'Alba fins a situar-me al peu de la canal que mena a la plataforma situada als peus del cim.

En aquesta canal, pujada altres vegades amb grampons, aquest cop és la primera vegada que no hi calen perquè pràcticament no hi ha neu.

Una vegada dalt de la gran plataforma, vaig optar, igual que la primera vegada que vaig assolir el cim, per seguir el fil de la cresta. D'aquesta manera posava una mica d'emoció a l'excursió, ja que encara anava una mica frustrat per la facilitat de la canal de la tuca Blanca. L'aresta del pic d'Alba almenys presenta petites dificultats que t'obliguen a grimpar una mica, i a la vegada pots gaudir d'una gran panoràmica de les valls d'Alba i la Renclusa (aquesta encara conservava molta neu).

Mentre grimpava podia observar el progrés de tots els grups que procedien del refugi de la Renclusa: uns s'encaminaven vers el pic d'Alba; altres apuntaven al coll d'Alba; la majoria, però, enfilava vers el Portilló Superior, camí de l'Aneto; i només un grup anava al coll de la Rimaia. Però a la vall d'Alba ningú no apuntava enlloc: no hi havia ningú per a apuntar; ni tan sols a la cresta dels Quinze Gendarmes no hi havia cap cordada, perquè quan hi ha una cordada els sents parlar i els veus apa-

rèixer i desaparèixer; ara els veus al vessant d'Alba, després desapareixen (són al vessant de Cregüenya) i de sobte els veus dalt d'un dels gendarmes.

Al pic d'Alba

Finalment, a dos quarts d'onze arribo dalt del pic d'Alba. Fa estona que no parlo del núvol, però és que durant el trajecte entre els dos pics el núvol s'ha desfet. I ara, dalt del cim, fins i tot el vent ha amainat molt; està quedant, doncs, un dia magnífic.

Aquesta vegada la culpa és meva, per seguir el «manual del bon excursionista» al peu de la lletra. Si hagués dormit més estona hauria arribat dalt de la tuca Blanca amb bon temps!

Recordo les altres tres vegades que he estat dalt del cim: dues en solitari, la primera des de la Renclusa, sense cap problema; l'altra (la tercera) des de la vall d'Alba, amb molts problemes per a baixar del cim, a causa de la neu molt dura (sort dels grampons i de la baixada de cara a la muntanya!); però especialment recordo la vegada que vaig pujar-hi amb dos companys (la segona, i també per la vall d'Alba). Un company l'he perdut de vista, i l'altre, exsecretari del Mountain Wilderness de Catalunya, és des de fa temps l'assessor financer de l'empresa on treballa i té una projecció fulgurant cap amunt, amb una implantació progressiva per tot l'Estat; d'aquesta manera ja no li queda temps per a anar a la muntanya i les poques estones lliures les dedica ara a la bicicleta.

Sembla ahir que anàvem fent-nos fotografies d'una punta a l'altra del cim i ja han passat deu anys! Com passa el temps!!

El descens

Deixo el cim a les onze i cinc minuts; baixo a la plataforma que hi ha als peus del cim i giro a la meva esquerra per enllaçar amb la coma que mena als estanyets superiors d'Alba (aquesta coma és paral·lela a la cresta dels Quinze Gendarmes), però abans d'arribar al primer estanyet giro a la meva

dreia i torno a entrar a la coma per on he pujat a primera hora, i arribo a la tenda cinc minuts abans de la una.

Avui hi ha una excepció: l'estany d'Alba ha deixat de ser un indret solitari. Un nombrós grup de vint o trenta joves, que deuen fer colònies per la vall de Benasc, han pujat fins a l'estany i fins i tot n'hi ha alguns a dins de l'aigua nedant vers una petita illa que hi ha molt a prop de la sortida d'aigües!

Discretament plego la tenda, carrego la motxilla, i a dos quarts de dues començo la davallada vers el cotxe, acomiadant-me, vés a saber

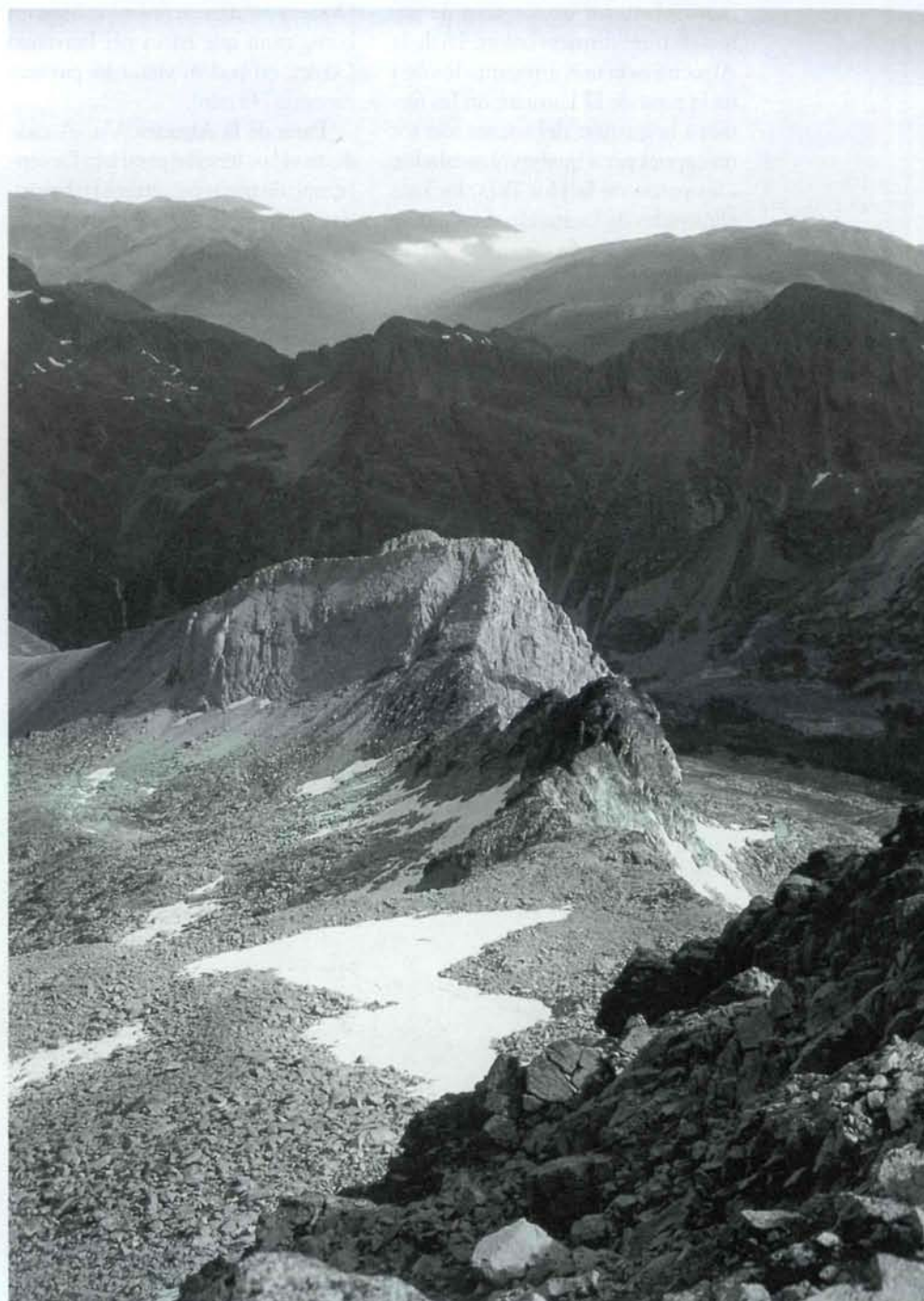
si per sempre, de l'estany d'Alba.

A dos quarts i cinc de tres deixo la motxilla al costat del cotxe. Avui encara dinarem entaulats a La Parrilla de Benasc! (avantatges de seguir fidelment el «manual del bon excursionista»). Digne final per a una bonica excursió!

Horaris

Dels banys de Benasc a l'estany d'Alba	1 h 40 min
De l'estany a la tuca Blanca	1 h 50 min
De la tuca Blanca al pic d'Alba ...	1 h 15 min

La tuca Blanca, des del pic d'Alba.

El Maestrat, un oasi d'escalades

Armand Ballart

Nous sectors d'escalada a Ladruñán, a la vall del Guadalop.

L'accidentada orografia de Terol invita a l'exploració de nous indrets per a escalar. Si el riu Guadalop ja és ben conegut pel bell paratge dels Órganos de Montoro, seguint el seu curs trobem tot un mostrari de parets de totes formes i colors. La de la Algecira és la més arrogant. També i ha la zona de El Latonar, on les formes i la qualitat del rocam són tot un caprici per a qualsevol escalador, i les parets de la Hoz Baja, les més allunyades de Ladruñán. En l'indret anomenat El Estrecho i en el Barranco Gómez hi trobarem vies esportives de totes mides i dificultats, equipades per gent del país i, en especial, per Manuel Martínez Pérez, guarda del refugi de Crespol (tel·lèfon 978 72 30 60).

Les vies d'escalada

Paret de la Algecira. Via «Carey». Atractiu itinerari en lliure del tot variat on destaquen els trams de xemeneia i l'últim llarg com el més obligat en dificultat (6a). Roca generalment bona, llevat d'alguns rocs caiguts dintre la fissura i, sobretot, l'últim pas de la via. Cal por-

tar uns cinc pitons variats, tascons i friends mitjans. Aproximació travessant per un gran arbre caigut sobre el riu abans d'arribar a la central elèctrica (cal·culeu-hi uns vint minuts de pujada). Descens per darrere fins a localitzar un bonic camí que baixa pel Barranco Gómez, on podem visitar les pintures rupestres (45 min).

Paret de la Algecira. Via «A cada día su vida». Itinerari paral·lel a l'anterior, amb un traçat més atrevit i rebuscat. Segon llarg molt mantingut, encara que és el més assegurat. Roca bona en general, malgrat algun tram puntual. Cal portar deu claus variats (cinc d'extraplans), joc de tascons i joc de friends (números mitjans repetits). Aproximació i descens idèntics a l'anterior.

Paret de la Algecira. Via «Les 15 ans de Nénes». L'itinerari més difícil i compromès d'aquest recull, ateses les seves característiques. Roca de discreta a dolenta en el segon, tercer i a la fi del quart llarg. Tots els diedres es protegeixen molt bé, cosa que facilita forçar en lliure molt difícil amb un màxim de 6c+ en la primera tirada. Cal portar cinc pitons variats, joc de microfrends, joc de tascons i joc de Camalots (números mitjans re-

petits). Aproximació i descens idèntics a l'anterior.

Parets de la Hoz Baja. Via «Fabio Montale». Itinerari d'un sol llarg però magnífic. Roca genial. A la fi es baixa amb un ràpel de 35 m des de la reunió. Cal portar una «uve», joc de tascons i joc de friends (números mitjans repetits). Accés travessant el riu per la pista que continua des de La Algecira i, una vegada davant del sector, tornant a creuar el riu fins a peu de via (20 min). Aquesta roca fou batejada com Le Half Dôme. Més a l'esquerra hi trobarem la via «Le Dièdre des Guadalopins», fantàstica fissura de tres llargs (6a+, 6b-pas d'A1- i V²) en què seran útils els tascons i dos jocs de Camalots.

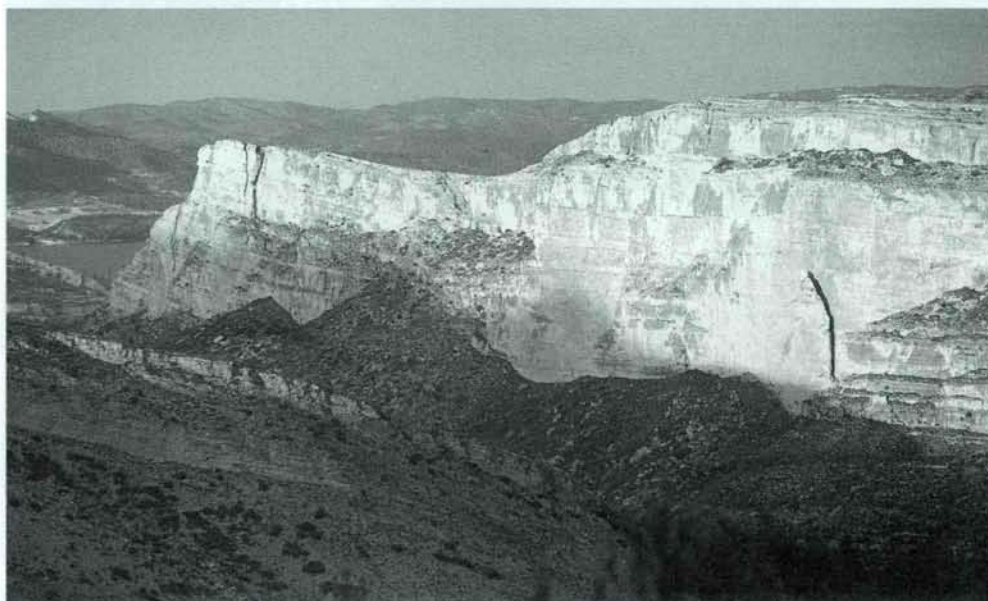
Agulla del Latonar. Via «Faute de Goût». Sinuós traçat del tot variat amant amb magnífics passatges de fantasia bàsicament fissurats. Cal portar cinc pitons variats, tascons i Camalots del número 1 al número 4 repetits. Pels murs de la dreta discorre la via «El Piloto» (7a/A1), la més dura de la contrada, semiequipada (cal portar quatre universals, tascons, aliens i friends). Aproximació i descens evidents des de la pista d'accés.

Agulla del Latonar. Via «Dommages Colatéaux». Una supervia, segons els autors. Tota una magnífica combinació de fissures i plaques prou mantingudes amb un llarg final força exigent (6c+/A1+). Cal portar un plàtan, tres «uves», una universal, joc de tascons i Camalots del número 1 al número 4 repetits. Roca del tot excel·lent. Aproximació i descens com l'anterior.

Parets del Latonar. Via «Nono dans le Maestrazgo». Aquesta curta però genial via aprofita els primers metres d'un vell projecte (pitons), revelant les debilitats del gran mur situat a la dreta del regalim característic. Cal portar tascons, aliens i friends. Accés evident des de la pista (10 min). Per al descens val la pena rapelar per la mateixa via.

Parets del Latonar. Via «Coral». Capritxós itinerari amb un potent primer llarg de diedre-bavaresa molt mantingut a protegir. La resta, encara que més fàcil, segueix una pregonia línia sobre una roca de fantasia. Cal portar joc de tascons i joc complet de friends. Accés evident des de la pista (15 min) i descens cap a la dreta fins a una bretxa, on trobarem un antic camí empedrat que ens servirà per a baixar de nou al peu de la paret.

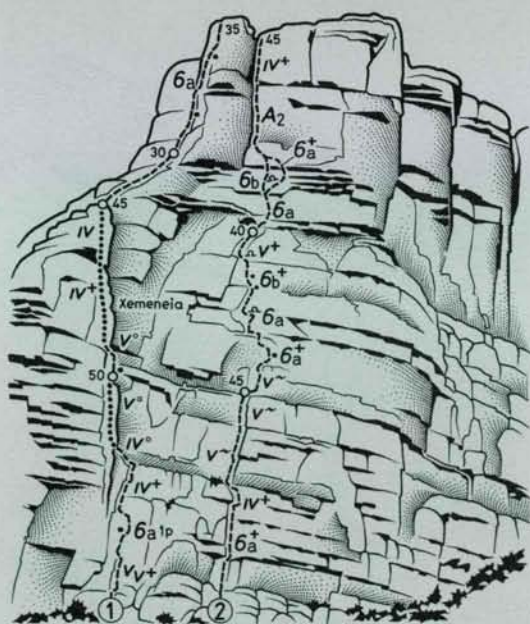
La paret de la Algecira amb el pantà de Santolea al fons.

Maestrat: vall del Guadalop sectors d'escalada a Ladruñán

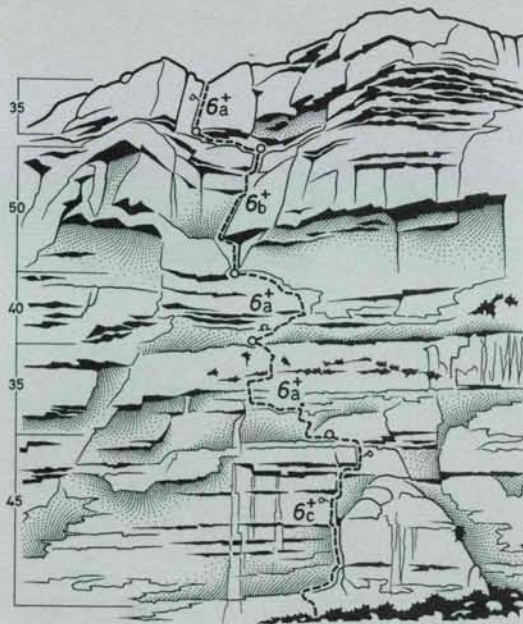

Maestrat: paret de la Algecira

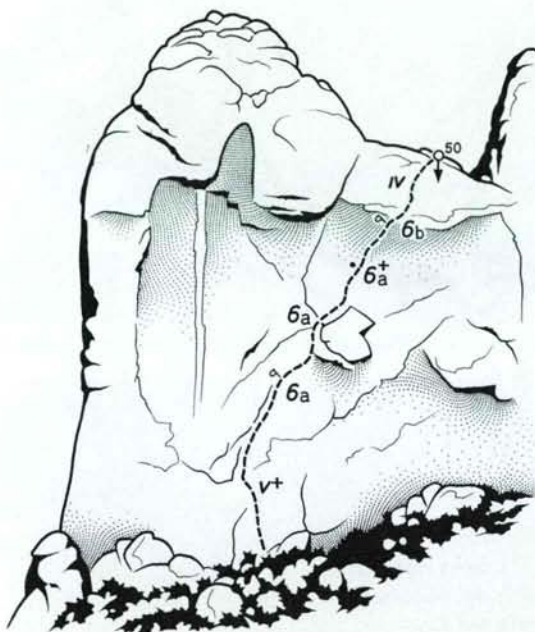
1. Via «Carey» (160 m, ED⁻), 1a. asc. 2-V-2003, per Santi Llop, Jaume Prat i A. Ballart.
2. Via «A cada dia su vida» (130 m, ED/A²), 1a. asc. 23-X-2001, per Cyrille Dupony, Arnaud Guillaume i Rémi Thivel.

Maestrat: paret de la Algecira

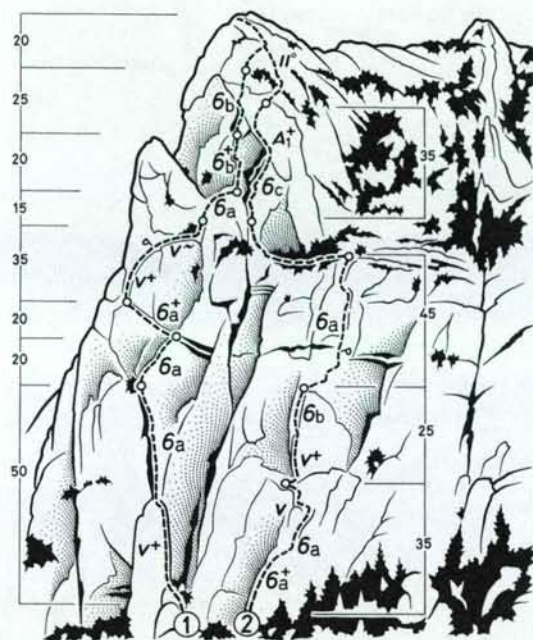
Via «Les 15 ans de Nênes» (205 m, ED), 1a. asc. 23-X-2001, per Vincent Séger, Rainier Munsch i Christian Ravier.

**Maestrat:
parets de la Hoz Baja**

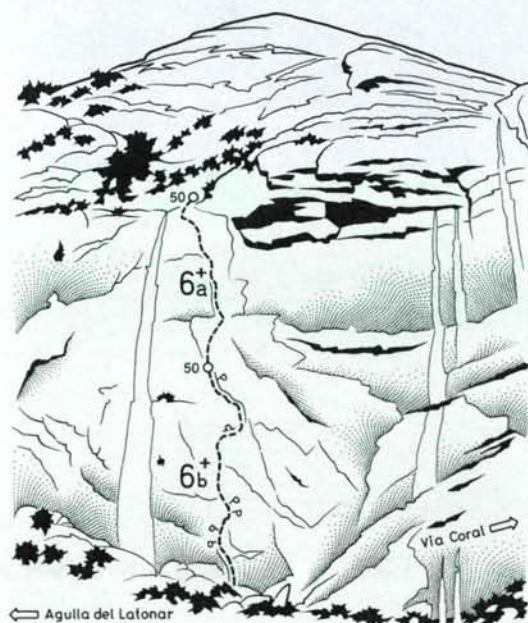
Via «Fabio Montale» (50 m, ED⁺), 1a. asc. 2-XI-2001, per Eric Erwes i Rémi Thivel.

Maestrat: agulla del Latonar

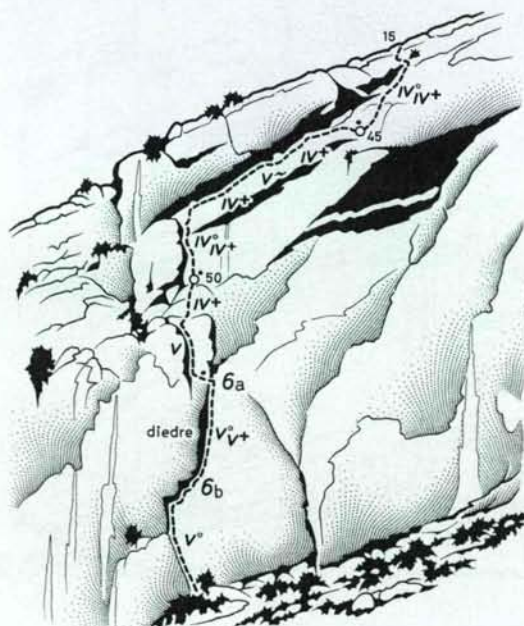
1. Via «Faute de goût» (205 m, ED), 1^a asc. 25-X-2001, per Rainier Munsch, Cyrille Dupony i Rémi Thivel.
2. Via «Dommages colatéraux» (180 m, ED/A¹⁺). 1^a asc. 24-X-2001, per Rainier Munsch, Vincent Séger i Rémi Thivel.

Maestrat: parets del Latonar

Via «Nono dans le Maestrazgo» (100 m, ED), 1a. asc. 24-X-2001,
per Cyrille Dupony, Arnaud Guillaume i Christian Ravier.

Maestrat: parets del Latonar

Via «Coral» (110 m, ED), 1a. asc. 3-V-2003, per Santi Llop i Armand Ballart.

NOTÍCIES

Homenatge de l'excursionisme a Jacint Verdaguer

Un grup d'entitats excursionistes ha volgut homenatjar el poeta excursionista dins l'Any Verdaguer, en què es recordava el centenari de la seva mort. Per això es va constituir una Comissió, de la qual formava part el Centre Excursionista de Catalunya.

Aquest reconeixement a Mossèn Cinto ha estat també un acte de reparació d'un greuge per una prohibició que tingué lloc ara fa cinquanta anys. El 30 de novembre de 1952, l'autoritat governativa d'aleshores prohibí i va impedir per la força la celebració d'un acte com el que s'ha celebrat ara, amb la col·locació d'una làpida en homenatge de l'excursionisme català a Jacint Verdaguer a la façana de Vil·la Joana. Finalment, quatre anys més tard, el 21 d'octubre de 1956, la làpida que s'havia de col·locar a Vil·la Joana fou instal·lada a Montserrat, prop del cim de Sant Jeroni.

Els actes d'enguany s'iniciaren el diumenge 18 de maig a Montserrat. Just al peu del cim de Sant Jeroni, s'inauguraren les obres de restauració del mirador de Mossèn Cinto, amb l'assistència d'uns cent cinquanta excursionistes d'arreu del país.

El dissabte 31 de maig, una representació formada per uns cinquanta excursionistes pertanyents a les entitats que constitueixen la Comissió Verdaguer va fer una ofrena floral a la tomba de Mossèn Cinto, al cementiri de Montjuïc de Barcelona.

I el diumenge 1 de juny, a Vil·la Joana s'organitzà una festa amb la participació del conjunt instrumental La Cobleta de la Serra, l'esbart Rosa dels Vents, de Vilanova del Vallès, i un concert coral a càrrec d'un conjunt de les agrupacions de cantaires de les entitats excursionistes, per acabar amb la inauguració d'una làpida commemorativa. Tots els assistents en aquesta festa foren obsequiats amb un llibret, que era la reproducció en facsímil del que s'havia d'haver repartit fa cinquanta anys.

Les catorze entitats que han constituït la Comissió Verdaguer 2003 són: Unió Excursionista de Catalunya, Club Excursionista de Gràcia, Centre Excursionista Àliga, Associació Excursionista d'Etnografia i Folklore, Foment Excursionista de Barcelona, Club d'Esquí

Puigmal, Penya Excursionista Guimerà, Secció de Muntanya del Reus Deportiu, Agrupació Excursionista Granollers, Centre Excursionista de la Comarca de Bages, Agrupació Excursionista Muntanya, Club Excursionista Pirenaic, Centre Excursionista els Blaus i Centre Excursionista de Catalunya.

Hi han col·laborat: el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, l'Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona – Museu d'Història de la Ciutat– Museu-Casa Verdaguer, el Parc Natural de la Muntanya de Montserrat i la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya.

F. B.

El Centre signa un conveni amb la Generalitat de Catalunya per a l'ordenació i catalogació de la seva cartoteca

El president del Centre, Enric Nosàs i el conseller de Política Territorial i Obres Públiques i president del Consell Rector de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, Felip Puig, van signar el dia 2 de juny un conveni entre el Centre Excursionista de Catalunya i la Generalitat de Catalunya per a ordenar i catalogar la seva cartoteca històrica.

La cartoteca del Centre Excursionista de Catalunya té un fons important de mapes format per milers de documents no registrats ni catalogats, en diferent estat de conservació i d'un alt valor històric, científic i cultural.

El conveni permetrà crear un registre de tot el fons cartogràfic, ordenar i restaurar els documents, habilitar un espai per a guardar-los i, una vegada acabat tot el treball, posar a l'abast del públic els documents catalogats.

El conseller Puig va manifestar la seva satisfacció per la signatura del conveni i afirmà que «té una gran importància, donada la tradició i història del Centre Excursionista de Catalunya».

Enric Nosàs, president del Centre Excursionista de Catalunya, va voler destacar que «posar a disposició del món científic el nostre arxiu de mapes en formats moderns és una manera de continuar la funció social de l'entitat».

A la signatura del conveni també hi van assistir Jaume Miranda, director de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, i Montserrat Candini, directora del Programa de Política General de Muntanya.

Inauguració del nou cremallera de Montserrat

El dia 11 de juny de 2003, el president de la Generalitat de Catalunya, Jordi Pujol, al qual acompanyaven el conseller de Política Territorial i Obres Públiques, Felip Puig, l'alcalde de Montserrat, Àngels Queraltó, i el president de Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya, Antoni Herce, inaugurà el nou ferrocarril cremallera que permet accedir d'una manera còmoda i ràpida al santuari de Montserrat des de l'estació de Monistrol de Montserrat de la xarxa de Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya.

A l'acte hi assistí el president del Centre, Enric Nosàs, —que també va tenir una participació en l'acte—, acompanyat del vicepresident, Francesc Beato, i d'un petit grup de consociats invitats.

L'acte d'inauguració tingué dues parts. Una a l'estació de Monistrol-vila, on es tallà la cinta i van pronunciar un discurs l'alcalde de Monistrol i el president de la Generalitat. Després talla-

L'abat de Montserrat, Josep M. Soler, durant la benedicció de l'estació de Montserrat, en presència del President de la Generalitat, Jordi Pujol, del conseller de Política Territorial i Obres Públiques, Felip Puig, i de l'alcalde de Monistrol, Àngels Queraltó.

© Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya (FGC), 2003

ren la cinta que barrava el pas a l'estació i les autoritats i els convidats pujaren al cremallera i feren el viatge inaugural. A l'estació de Montserrat, esperaven les autoritats l'abat de Montserrat, Josep M. Soler, acompanyat de molts monjos de la comunitat que van voler participar en aquest acte.

A la plaça de la Creu, l'abat de Montserrat i el president de la Generalitat van pronunciar unes paraules i es va donar pas a un acte festiu muntat pels Comediants, que va cloure la inauguració.

Des del Centre saludem amb molt de goig aquest nou transport públic que ens permet accedir amb molta facilitat al santuari i a la muntanya de Montserrat, tan apreciats pels excursionistes.

En aquest mateix número de MUNTANYA, presentem un dossier sobre el nou cremallera que fa una visió panoràmica del que havia estat l'antic i el que ara és el nou cremallera.

J. Nuet Badia

Premi Sant Nitrat a la Secció de Cinema i Vídeo del Centre

L'Associació Cinema Rescat per a la recerca i recuperació del patrimoni cinematogràfic, ha concedit aquest any 2003 el premi Sant Nitrat, en la categoria d'associat, a la Secció de Cinema i Vídeo del Centre Excursionista de Catalunya, per la seva llarga trajectòria en defensa i recuperació del cinema amateur català. El premi fou recollit per Pere Parera, president de la Secció. L'acte tingué lloc al local de la SGAE, amb la presència de Francesc Beato, vicepresident del Centre Excursionista de Catalunya, i d'un nombros grup de socis del Centre i de Cinema Rescat. La presidenta

d'aquesta associació, Encarnació Soler, tingué paraules de record per a la nostra consòcia M. Rosa Vidal, sòcia també de Cinema Rescat, que va morir el 6 d'octubre de 2002.

Pere Parera

LLIBRES I MAPES

Pel Lluçanès en BTT

Adrià Zamel i Parramon. Cossetània edicions. Valls 2002. 130 pàgs., il·l.

Aquest nou llibre de la col·lecció «Azimut» presenta deu itineraris en BTT seleccionats pel seu atractiu paisatgístic i pel seu interès tècnic. El seu autor és soci del Centre Excursionista de Catalunya des de fa uns quants anys, escalador, alpinista, amb activitats per les principals muntanyes del món i un gran aficionat a la bicicleta de muntanya.

Les deu rutes van encapçalades amb les seves dades tècniques i els mapes recomanats; a més del perfil de l'itinerari i les indicacions precises, amb un mapa indicatiu del recorregut i el quadre de les coordenades GPS de cada cruïlla.

La col·lecció «Azimut» ofereix unes guies pràctiques que ens porten a recórrer una sèrie d'indrets ben escollits de Catalunya.

J. Bordons

A peu pel Montnegre i el Corredor

Tomàs Muelas Fernández. Cossetània edicions. Valls 2002. 96 pàgs., il·l.

La col·lecció «Azimut», de Cossetània edicions, assoleix amb aquest volum els quaranta títols d'uns llibres pràctics i

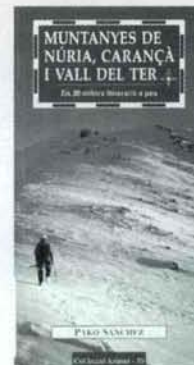
ben presentats amb interessants itineraris per les nostres muntanyes.

En el cas present, es tracta d'una guia que ofereix quinze recorreguts per a fer a peu per la serralada Litoral catalana. Són unes muntanyes fàcilment accessibles, amb boscos magnífics i plenes d'atractius, que es poden recórrer tranquil·lament lluny de les aglomeracions d'altres espais naturals.

Com ja és habitual en aquesta col·lecció, les excursions estan detalladament descrites i acompanyades del corresponent mapa i una breu informació geogràfica de la zona.

J. Bordons

Muntanyes de Núria, Carançà i vall del Ter

Pako Sánchez. Cossetània edicions. Valls 2002. 144 pàgs., il·l.

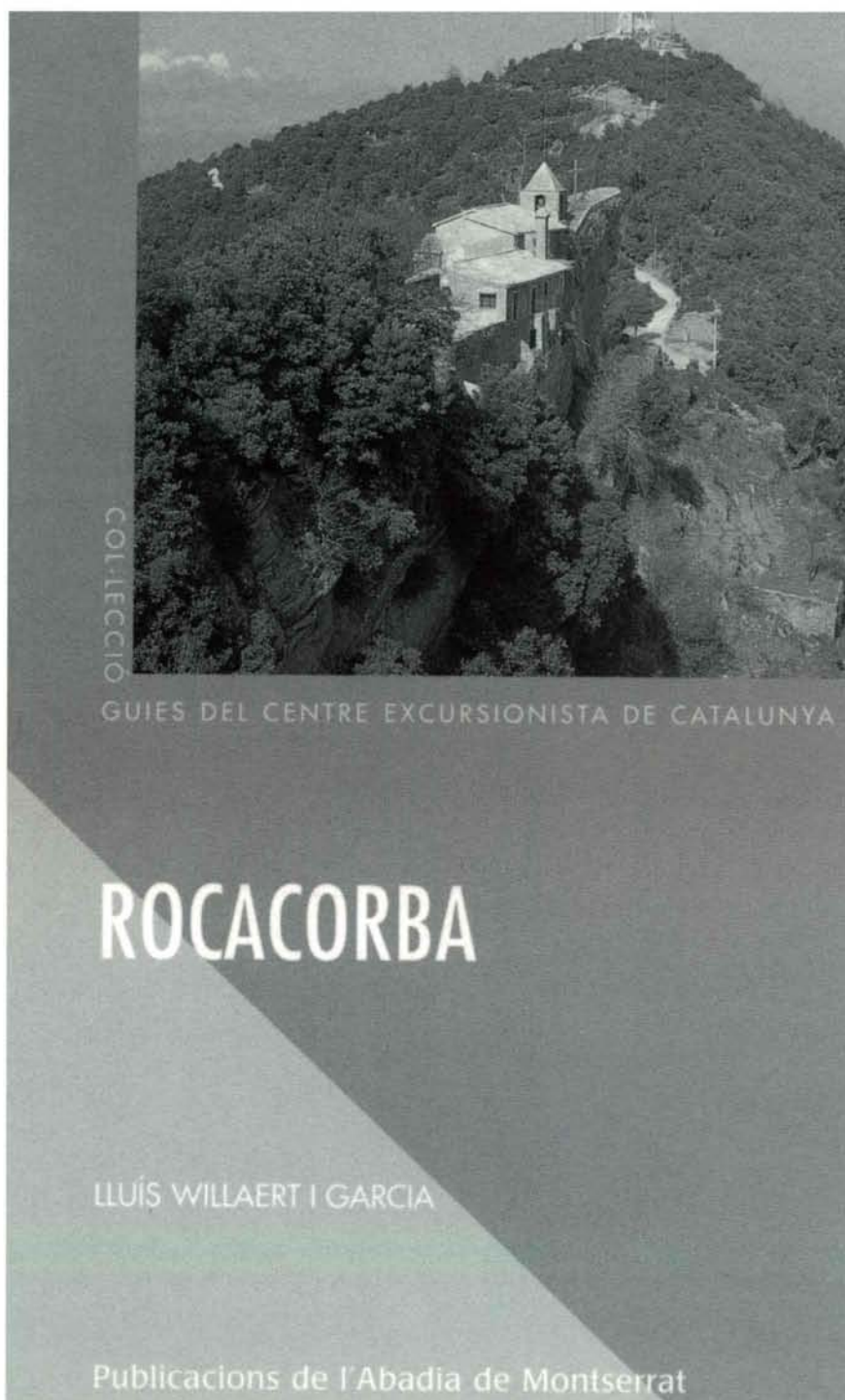
Aquest nou volum de la col·lecció «Azimut» ens ofereix trenta itineraris a peu per les muntanyes de la capçalera dels rius Núria, Freser i

Ter, les valls de l'Estanyet i Carançà i la serra Cavallera.

Es tracta d'unes excursions curosament seleccionades entre les millors que s'hi poden fer, amb ascensions considerades clàssiques i d'altres de menys freqüentades. Els itineraris, precedits d'una breu introducció, estan ben explicats i van acompanyats de mapes i croquis de les ascensions. La guia també ens informa de les comunicacions, el clima, les allaus, refugis i punts de més interès, a més d'oferir-nos abundants fotografies en banc i negre.

J. Bordons

Les autoritats que van presidir la inauguració del cremallera de Montserrat, a la plaça de la Creu, dirigint-se a l'estrada on van pronunciar unes paraules l'abat de Montserrat i el President de la Generalitat de Catalunya.

Volum 13 de la col·lecció de guies del Centre Excursionista de Catalunya

Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Ausiàs Marc, 92-98 08013 Barcelona
Tel. 93 245 03 03
Web: pamsa.com

COL·LECCIÓ

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

SERRA DE FINESTRES

LES MEDES — LA BARROCA

LLUÍS WILLAERT I GARCIA

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Volum 14 de la col·lecció de guies del Centre Excursionista de Catalunya

Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Ausiàs Marc, 92-98 08013 Barcelona
Tel. 93 245 03 03
Web: pamsa.com